

ETELÄ-
KARJALAN
LIITTO

ETELÄ-KARJALAN MAAKUNTAOHJELMA 2018–2021

“eKarjala on etevä edelläkävijä”

SISÄLLYS

/ Yhdessä olemme enemmän.....	3
/ Mikä on Etelä-Karjalan maakuntaohjelma?.....	4
/ Etelä-Karjalan nykytila.....	5
/ Etelä-Karjalassa toteutettujen ohjelmien vaikuttavuus.....	8
/ Etelä-Karjalan tulevaisuuskuva.....	10
Etelä-Karjalan mahdollisia tulevaisuuksia	10
eKarjala on vuonna 2030 etevä edelläkävijä	11
Edelläkävijyys on valintoja	12
/ Etelä-Karjalan kärkivalinnat	15
Välitön ja välittävä eKarjala	15
Yritteliäs eKarjala.....	17
Kestävä ja vastuullinen eKarjala.....	21
Kansainvälinen eKarjala.....	25
/ Miten maakuntaohjelmaa toteutetaan ja rahoitetaan?.....	33
/ Seuranta ja arviointi	34
/ LIITTEET	36
Maakuntaohjelman valmisteluvaiheet	36
Maakuntaohjelman valmisteluun osallistuneet	37
Etelä-Karjalan tulevaisuusskenaariot	38

/ YHDESSÄ olemme enemmän

Katsomme luottavaisin mielin Etelä-Karjalan tulevaisuuteen. Valmistella oleva maakunta- ja sote-uudistus antaa meille aiempaa leveämmät hartiat ja lisää muskeleita. Meillä on Etelä-Karjalassa tekemisen meininki – kuten on ollut tähänkin asti. Edelläkävijyyttä on haettu Etelä-Karjalassa 2010-luvulla niin sote-palvelujen järjestämisessä kuin pelastustoimessa. Ne ovat hyviä esimerkkejä eteläkarjalaisesta yhteistyön ilmapiiristä ja yhteisestä strategisesta näkemyksestä. Samalla innolla rakennetaan nyt uutta maakuntaa ja korkeakoulukentässä uutta LUT-konsernia.

Maakunta- ja sote-uudistuksen keskiössä ovat ihmiset, jokainen meistä eteläkarjalaisista ja suomalaisista, tasa-arvoisesti, asuinpaikasta riippumatta. Uudistus tehdään meidän palvelujemme turvaamiseksi ja vaikutusmahdollisuuksiemme lisäämiseksi. Sen toteuttamisessa tarvitaan aikanaan niin uutta maakuntaa kuin kuntia. Kunnat ovat jatkossa edelleen merkittäviä toimijoita. Ne vastaavat muun muassa elinvoimasta, hyvinvoinnista ja sivistyksestä eli käytännössä maakuntamme tulevaisuudesta. Kun maakunta ja kunnat katsovat samaan suuntaan ja tekevät töitä yhdessä valittujen tavoitteiden eteen, meillä ei ole pelkoa tilanteesta, jossa Etelä-Karjalasta sammuu valot.

Etelä-Karjalan maakuntaohjelmaa on valmisteltu laajalla joukolla. Lähtökohtana on ollut nojata maakunnan vahvuuksille. Vankka perusteellisuus, raja ja Saimaa ovat meidän perustuksemme, joille rakennamme aina kullekin ajankohdalle sopivan talon. Saimaa-sateenvarjon alle mahtuu koko maakunnan luonto, kuten pienemmät järvet, mahtava Vuoksi ja uutta tulemistaan elävää Hiitolanjoki. Valona talossamme on karjalaisuus, jota viemme yhdessä eteenpäin. Kansainvälinen ja muutoksiin luonteikkaasti suhtautuva kulttuuriperintömme antaa lapsillemme ja nuorillemme juuret ja siivet sekä meille kaikille elinvoimaa. Karjalaan on mukava tulla sekä pistäytymään että pidemmäksi aikaa.

Etelä-Karjala haluaa olla etevä edelläkävijä, jossa hyödynnämme oivaltavasti monipuolista osaamistamme. Maakunta tarvitsee ihmisiä ja ihmiset tarvitsevat työtä ja hyvää elämää. Tulevaisuuden haasteissa tarvitsemme kykyä usinajattelemiseen ja tuloksetekemiseen, yhdessä ja sijaintiamme kauppapaikalla hyödyntäen. Olemme avoimia kohtaamisille, sillä tiedostamme, että innovaatiot rakentuvat usein erilaisia taustoja omaavien ihmisten osaamiselle. Yhdessä toimien, omiin vahvuuksiin uskoen pienikin joukkue – tai maakunta – voi menestyä suuria paremmin. Siitä meillä on Etelä-Karjalassa näyttöjä myös urheilukentiltä. eKarjala on etevä edelläkävijä.

Jukka Kopra
Maakuntahallituksen
puheenjohtaja

Matti Viialainen
Maakuntajohtaja

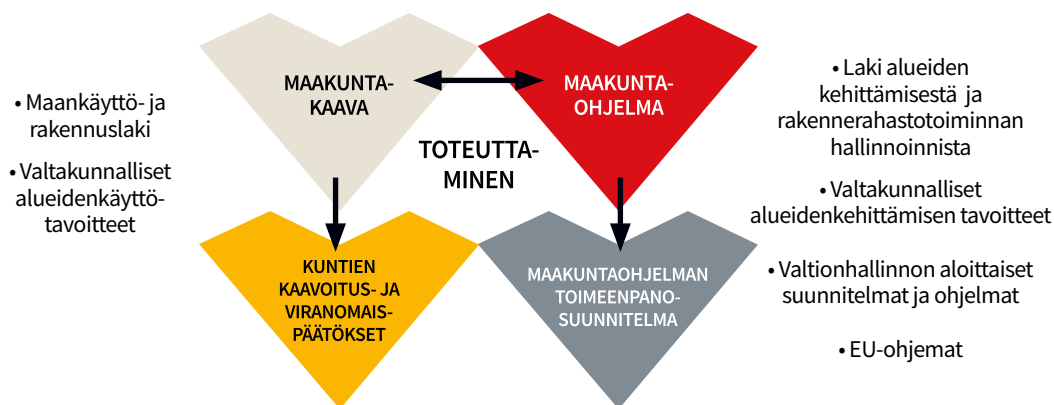
/ Mikä on Etelä-Karjalan maakuntaohjelma?

Etelä-Karjalan maakuntaohjelma 2018–2021 on Etelä-Karjalan tiekartta. Se **linjaa seuraavaksi neljäksi vuodeksi maakunnan mahdollisuuksiin, tarpeisiin, kulttuuriin ja muihin erityispiirteisiin perustuvat kehittämisen tavoitteet sekä sovittaa yhteen alueen tahtotilan ja kansallisen ja EU-koheesiopolitiikan**. Maakuntaohjelman hyväksyi maakunnan liiton ylin päättävä toimielin, maakuntavaltuusto, joulukuussa 2017. Se ohjaa aluekehitysvarojen käyttöä ja kehittämistoimintaa maakunnassa. Maakuntaohjelmia hyödynnetään myös kansallisissa ja alueellisissa linjauksissa ja strategioissa.

Maakuntaohjelman rinnalla kulkee vuonna 2020 aloittavan Etelä-Karjalan maakunnan maakuntastrategia. Ohjelma-asiakirjat täydentävät toisiaan. Maakuntastrategia määrittää maakuntakonsernin toiminnan ja talouden pitkän aikavälin tavoitteet. Kuntavaalikauden mukaisesti laadittava **maakuntaohjelma tarkoittaa tavoitteita aluekehittämistehtävien osalta**. Etelä-Karjalassa maakuntaohjelma sisältää myös pidemmälle tähtäävän vision maakunnan kehittämisestä.

Etelä-Karjala menestyy, kun se hyödyntää maakunnan vahvuuksia ja tekee fokuksitoivia valintoja yhdessä päättäen. Resursseja kohdistetaan rajattuihin kehittämistoimenpiteisiin huomioiden älykäs erikoistuminen¹, jonka kärjet määrittää Etelä-Karjalan innovaatiostrategiassa. Sen lisäksi maakuntaohjelmaan ovat vaikuttaneet Etelä-Karjalan elinkeinostrategia, kuntien ja oppilaitosten strategiat sekä muut teemakohtaiset ohjelmat, kuten Kaakkois-Suomen alueellinen maaseudun kehittämisstrategia ja -suunnitelma, Kaakkois-Suomen metsäohjelma 2016–2020, alueellinen liikennejärjestelmätyö, maakunnallinen matkailustrategia sekä Kansalaislähtöinen kehittämissuunnitelma Etelä-Karjalan kaupunkialueille 2014–2020.

Kansallisista ohjelmista maakuntaohjelman valmistelussa on otettu huomioon erityisesti Kestävää kasvua ja työtä 2014–2020 – Suomen rakennerahasto-ohjelma sekä Aluekehittämisspätös 2016–2019. Aluekehittämisspätöksen painopisteet **Uudistumisella kasvua, Elinvoimaa alueiden verkostoitumisesta ja Hyvinvointia kumppanuuksilla ovat** keskeisiä tavoitteita myös Etelä-Karjalan uudistumisessa ja elinvoimaisuuden edistämisessä.

Maakuntasuunnittelua viedään eteenpäin maakuntaohjelmalla ja maakuntakaavalla. Niiden taustalla ovat lainsäädäntö sekä suunnittelua ohjaavat valtakunnalliset asiakirjat. Maakuntauudistuksessa ja aluekehityslainsäädännön muutoksissa maakuntaohjelman toimeenpanosuunnitelma on jäämässä pois.

Etelä-Karjalan tulevaisuuden visiointiin ja maakuntaohjelman valmisteluun on osallistunut koko joukko eteläkarjalaisia: luottamus- ja virkamiesjohtoa, oppilaitoksia ja opiskelijoita, järjestöjä, elinkeinoelämän edustajia ja muita kehittämistahoja sekä asukkaita lapsista eläkeläisiin. Valmistelutyön muotoina on käy-

¹ Älykäs erikoistuminen tarkoittaa erikoistumista omilla vahvuusalueilla hyödyntämällä kasvavia teollisuusaloja ja uusia innovaatioita ja kestävää kasvua sekä kilpailukyyn vahvistamista elinkeinoelämän, yliopistojen ja julkisen hallinnon välillä tapahtuvan vuorovaikutuksen avulla. Euroopan Unioni on asettanut älykkään erikoistumisen strategiat ennakoehdoksi EU-ohjelmavarojen täysimääräiselle hyödyntämiselle kaudella 2014–2020.

tetty kyselyjä, seminaareja ja työryhmytyöskentelyä. Oman panoksensa prosessiin on antanut viisasten kerho eli asiantuntijapaneeli, johon kutsuttiin eteläkarjalaisia ja maakunnan ulkopuolisia oman alansa asiantuntijoita. Maakuntaohjelman valmisteluprosessin kuvaus ja siihen osallistuneiden tahojen luettelo ovat liitteinä.

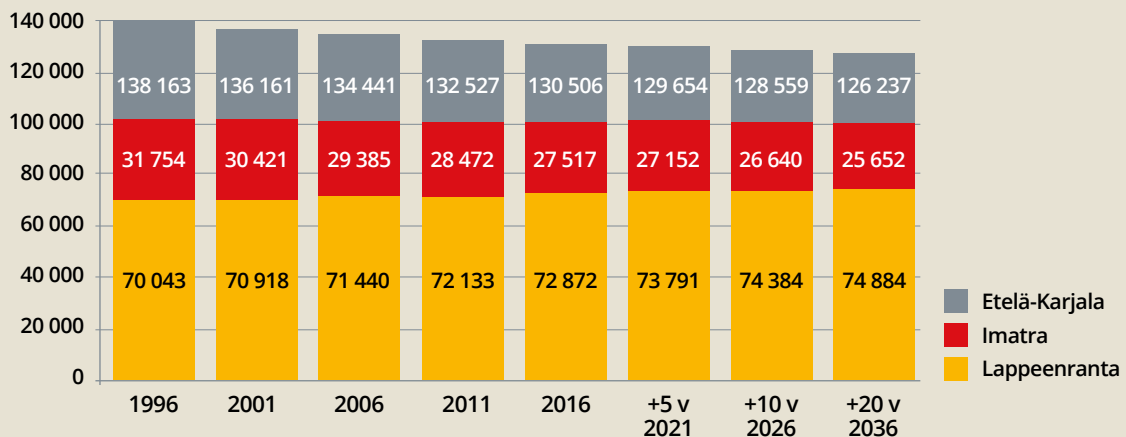
/ Etelä-Karjalan nykytila

Etelä-Karjala on aluetutkija, VTT Timo Aron mukaan ”*aito muutos- tai kokeilulaboratorio alueen kimmoisuuden, sopeutumisen ja toipumisen näkökulmasta*”.² **Etelä-Karjalaa on koskettanut vahvasti metsäteollisuuden ja yleensä suomalaisen yhteiskunnan rakennemuutos**, jonka vaikutukset näkyvät alueen väestörakenteessa, työpaikkakehityksessä ja koko yhteiskunnassa. Viimeisen kymmenen vuoden aikana on rakennettu sen rinnalle uusia tukijalkoja. **Investoinnit ympäristö- ja energia-alaan ja matkailuun tähtäävät tulevaisuuteen ja lisäävät maakunnan muutosjoustavuutta.**

Alueen kyky reagoida ulkopuolisiin ja lyhyen aikavälin taloudellisiin häiriöihin korostuu muutostilanteissa. Niitä Etelä-Karjalassa on harjoiteltu kautta historian – viimeisimpänä on koettu ruflan kurssin romahdus vuonna 2014. **Tulevaisuuden haasteissa tarvitsemme muutosjoustavuuden ylläpitämisessä edelleen teollista, fyysistä ja inhimillistä sekä kulttuurista ja sosiaalista pääomaa.**

Etelä-Karjalan väkiluku on laskenut metsäteollisuuden ja muun suurteollisuuden työllistävimmistä vuosista merkittävästi. Eteläkarjalaisia oli vuoden 2016 lopussa 130 506 henkeä. Vuoden aikana maakunnan väkiluku pieneni 649 henkilöllä. **Etelä-Karjalan väestö vähenee, vanhenee ja muuttaa kasvukeskuksiin.** Tilastokeskuksen ennusteen mukaan väkiluku tulee laskemaan vuosina 2016–2035 kolmella prosentilla. Imatran seutukunnan väestö vähenee ja Lappeenrannan seutukunnalla se hieman lisääntyy, joka on seurausta maahanmuutosta.

Etelä-Karjalan ja kaupunkien väestönkehitys vuosina 1996–2036

Etelä-Karjalan liitto 29.3.2017. Tilastolähde: Tilastokeskus/Väestörakenne. Väestöennuste 2015

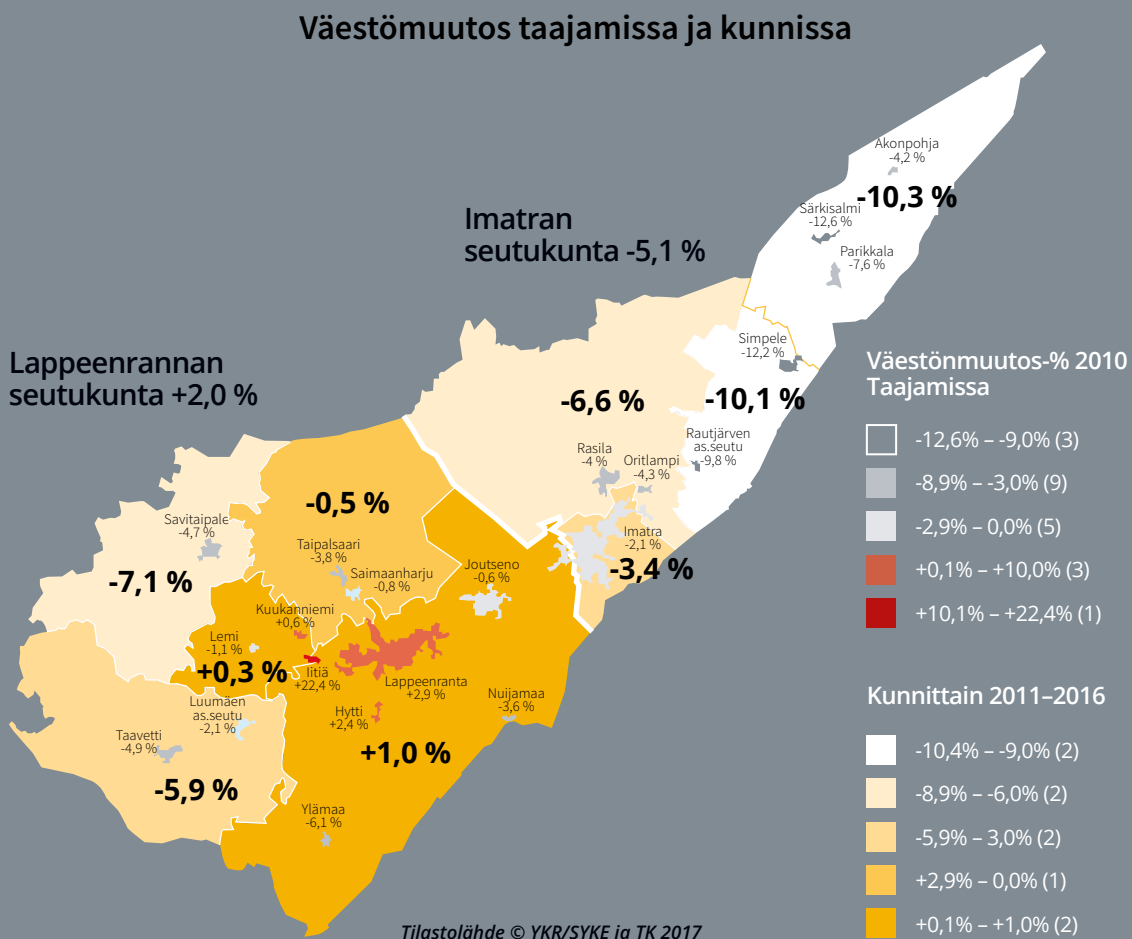
Etelä-Karjalassa asui vuoden 2015 lopussa 4 764 ulkomaan kansalaista, mikä on kuudenneksi eniten Suomen maakunnista. Ennusteen mukaan joka kolmas eteläkarjalainen on vuonna 2040 yli 65-vuotias. Erityispiirteensä Etelä-Karjalassa on 20–30-vuotiaiden miesten selvä enemmisyys suhteessa naisiin. Lappeen-

² Aro, Timo, Etelä-Karjalan tulevaisuuskuva alue- ja väestörakenteen muutoksen näkökulmasta, Selvitys osana Etelä-Karjalan tulevaisuustyötä keväällä 2017.

rannan teknilliseen yliopistoon (LUT) hakeutuu miesopiskelijoita naisia enemmän ja vastaavasti moni maakunnan nuorista naisista lähtee opintojen perässä pois kotimaakunnasta.

Suomen väestö keskittyy kasvukeskuksiin ja maaseudun haja-asutusalueet tyhjenevät. Myös **Etelä-Karjalan aluerakenne on muuttunut ja muuttuu edelleen entistä kaksijakoisemmaksi**. Väestö- ja työpaikkakehitys on suotuisin Lappeenrannassa ja sen kehyskunnissa. Lappeenranta sijoittuu 26 suuren ja keskikokoisen kaupungin vertailussa vuosikymmenten aikana vakiintuneen absoluuttisen elinvoiman perusteella keskikastiin, mutta **muutos- ja kehitysdynamiikasta kertovan suhteellisen elinvoiman vertailussa Lappeenranta oli neljänneksi paras**.³

Yritysten ja asukkaiden sijoittumista ohjaavat kovat ja pehmeät vetovoimatekijät⁴, jotka nostavat Etelä-Karjalassa erityisesti Lappeenrannan, mutta myös Imatran vetovoimaa. Maakunnan kaupungit ovat mukana kaupunkien verkostoissa, kuten Imatra seutukaupungeissa ja Lappeenranta C21-keskusteluissa. **Vetovoimaiset kaupungit ja kaupunkikeskustat tapahtumiseen ovat olennainen osa maakunnan elinvoimaista ja myös matkailijoita kiinnostavaa kokonaisuutta.**

Asutus on keskittynyt ja keskittyy Lappeenrannan ja Imatran alueelle ja maakunnan maaseutualueilla on entistä enemmän asumattomia alueita. Vain Parikkalassa haja-asutusalueella asuu enemmän ihmisiä kuin taajamissa. Samalla haja-asutusalueiden palvelujen käyttäjät vähenevät, jolloin riskinä on palvelutarjonnan heikkeneminen maaseudulla ja pienemmissä taajamissa, vaikka tavoitteena on hyvän

³ Aro, Timo, Kaupunkien elinvoiman vertailuanalyysi. Suurten ja keskisuurten kaupunkien absoluuttinen ja suhteellinen elinvoima vuosina 2005–2013, <https://www.slideshare.net/TimoAro/kaupunkien-elinvoiman-vertailuanalyysi-2005-2013>, käytetty 27.6.2017. Vertailussa vaikuttivat (alue)talous, työllisyys, innovatiivisuus, vetovoima ja sosiaalinen tasa-arvo.

⁴ Kovat vetovoimatekijät liittyvät muun muassa alue- ja paikallistalouden kehitykseen, työllisyyteen, työpaikka- ja koulutustarjontaan, innovaatio- ja osaamiskeskittymisiin sekä yritysilmastoon. Pehmeät vetovoimatekijät tarkoittavat muun muassa alueen ilmapiiiriä, tunnelmaa, tarinaa, identiteettiä ja historiaa sekä tapahtumia ja elämyksiä että kulttuuri- ja vapaa-ajanpalveluja, kuten museoita ja kaupunkipuistoja. Vetovoimatekijöiden rinnalla vaikuttaa alueen sijainti.

elämän edellytysten ylläpitäminen koko maakunnassa. Maakunnan maaseutualueet tarjoavat mahdollisuuksia monimuotoiseen asumiseen ja yrittämiseen sekä vakituiseen ja vapaa-ajan asumisen yhdistämiselle.

Lappeenrannan–Imatran välisen, Valtatie 6:n nelikaistaisen osuuden valmistuminen on lähentänyt kaupunkeja ja vahvistanut niiden roolia yhtenäisenä työssäkäynti- ja asuinalueena. Kaupunkialueiden muodostamalle laatukäytävälle on keskittynyt asukkaita, työpaikkoja, yrityksiä ja yleensä taloudellista ja kulttuurista toimeliaisuutta. Samanlainen kehitys jatkunee Luumäen suunnalla Valtatie 6:n Taavetti–Lappeenranta välin perusparannuksen myötä. Toisaalta asutuksen ja elinkeinotoiminnan keskittyminen on vähentänyt ja vähentää toimeliaisuutta muualla maakunnassa.

Etelä-Karjala nojaa edelleen metsäteollisuuden varaan. Alueiden vahvuuksien analyysissä⁵ metsäklusterin uusiutuminen todetaan maakunnan tulevaisuuden kannalta keskeiseksi kysymykseksi. Etelä-Karjalan asema metsäteollisuuden tutkimustoiminnassa on vahva, mikä luo valoa tulevaisuuteen. Merkittävä osa metalliteollisuudesta on kytköksissä metsäteollisuuteen, joskin nouseva energia- ja ympäristöala avaa sille uusia uria. **Metsäklusterin uusiutumiseen liittyy vahvasti metsätalous ja puunkorjuu** eli puun saatavuus ja sujuva kuljettaminen, mikä asettaa edellytyksiä tiestölle ja muulle infrastruktuurille. **Kiertotalous ja uudet energiaratkaisut** kytkeytyvät myös metsäteollisuuden uudistumiseen. Vuonna 2016 uusiutuvan energian käyttöaste oli Etelä-Karjalassa metsäteollisuuden sivuvirtojen hyödyntämisen ansiosta peräti 74 prosenttia.

Etelä-Karjalan **toinen analyysissä tunnistettu selkeä vahvuus on Venäjän läheisyys**, joka luo kasvupotentiaalia palveluille ja matkailulle. **Saimaan brändiarvo on ääretön.** Se avaa mahdollisuuksia luontomatkailulle ja toimii alueen vetovoimatekijänä. Maakunnan vahvuuksiin kuuluu myös tunnistettu **yhteistyön ilmapiiri ja yhteinen strateginen näkemys**. Sivun alareunan taulukosta hahmottuu, että Etelä-Karjala asemoituu maakuntien kilpailukykyanalyyseissä kokoaan paremmin. T & K-intensiteetti ja työn tuottavuus erottuvat positiivisesti, yritysdynamiikka ja koulutustaso ovat keskitasoa, mutta työttömyys on keskimääräistä suurempaa.

Etelä-Karjalan työllisyysaste oli vuonna 2015 neljänneksi huonoin maakunnista. Työttömyys on kasvanut vuodesta 2011 asti, mikä on näkynyt myös nuoriso- ja pitkäaikaistyöttömyyden kasvuna. Vuoden 2016 lopussa työttömänä oli 1 278 alle 25-vuotiaasta ja 2 864 pitkäaikaistyöttömäksi katsottavaa. Imatran seutukunnalla työttömyys on Lappeenrannan seutukuntaa suurempaa. Vuonna 2017 tapahtui käänne parempaan. **Työn puute aiheuttaa sekä muuttotappiota että syrjäytymisriskin.** Työttömyyttä on etenkin

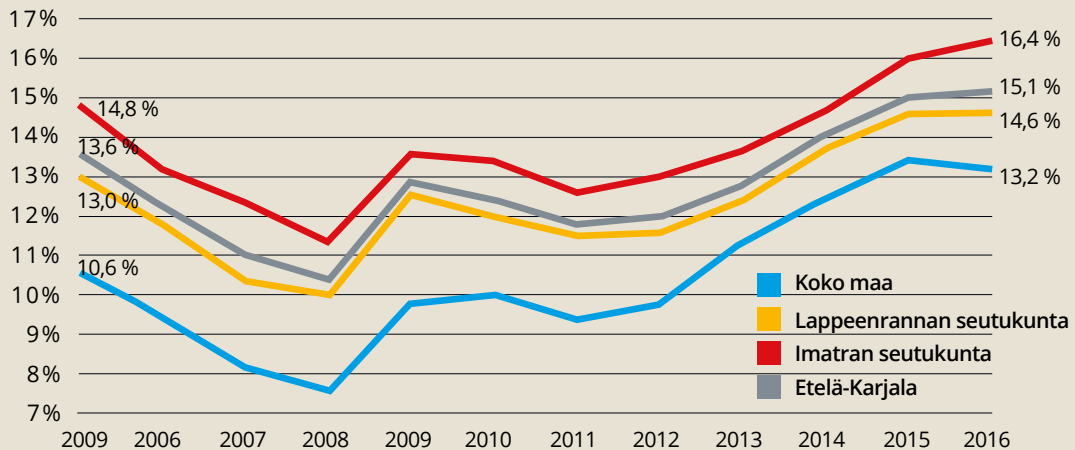
Maakuntien kilpailukykyanalyysi vuonna 2015⁵

Maakunta	Työn tuottavuus	Yritysdynamiikka	Koulutustaso	T&K-intensiteetti	Työllisyys
Uusimaa	122	123	174	198	109
Pirkanmaa	100	111	136	347	100
Varsinais-Suomi	105	102	124	211	101
Pohjanmaa	103	95	121	284	112
Pohjois-Pohjanmaa	99	109	125	434	99
Etelä-Karjala	124	101	100	164	97
Pohjois-Savo	100	102	105	102	100
Keski-Suomi	95	101	120	133	97
Satakunta	131	91	93	98	102
Päijät-Häme	98	99	99	109	104
Kanta-Häme	98	102	100	71	103
Keski-Pohjanmaa	107	86	97	51	110
Lappi	127	89	95	37	98
Pohjois-Karjala	99	92	101	60	91
Kymenlaakso	112	101	88	46	93
Etelä-Pohjanmaa	97	81	88	67	105
Etelä-Savo	89	85	90	59	97
Kainuu	55	89	88	90	94

⁵ Alueiden vahvuuksien analyysi, Työ- ja elinkeinoministeriön julkaisuja, Alueet 24/2017.

palvelu- ja myyntityöntekijöissä sekä rakennus-, korjaus- ja valmistustyöntekijöissä. Työllistyminen edellyttää usein osaamisen päivittämistä. Etelä-Karjalan koulutustaso on maakuntien keskitasoa. Perusasteen tutkinnon on suorittanut 68,5 prosenttia ja vailla peruskoulun jälkeistä tutkintoa oli 14,9 prosenttia 25–29-vuotiaista vuonna 2015. Keskiasteen tutkinnon suorittaneita oli koko maan keskiarvoa enemmän, mutta korkea-asteen tutkinnon suorittaneita keskiarvoa vähemmän.

Etelä-Karjalan työttömyysaste

Etelä-Karjalan liitto 24.1.2017 - Tilastolähde: Tilastokeskus, TEM/Työnvälitystilasto (2016)

Etelä-Karjalan kuntien kuntatalous on viime vuosia paremmassa vedossa; kunnat ovat huolehtineet taloudesta vakauttaen ja toimintojaan sopeuttaen. Kuntaliiton mukaan kuntien toimintamenot ovat yleisesti kehittyneet maltillisesti ja kuntien talous on vahvistunut. Kuntien taloustilanne heijastuu niiden kykyyn tuottaa palveluja, joka taas vaikuttaa asukkaiden mahdollisuuksiin saada palveluja. Se näkyy ihmisten hyvinvointina. **Etelä-Karjalan aikuisväestöstä reilu puolet kokee elämänlaatunsa keskimäärin hyväksi.** Vastaavasti maakunta sijoittuu maakuntien keskiarvoon THL:n sairastavuusindeksitarkastelussa. Noin kolmannes eteläkarjalaisista kokee oman terveytensä keskitasoiseksi tai sitä huonommaksi.

Etelä-Karjalan sosiaali- ja terveyspiiri (Eksote) on vastannut sote-palveluista maakunnassa vuodesta 2010 lähtien. Se on hyvä **esimerkki yhteistyön ilmapiiristä ja yhteisestä strategisesta näkemyksestä.** Eksoten toiminta on ollut kustannustehokasta sekä tutkitusti ja tunnustetusti menestyksestä. Eksote on tarttunut aktiivisesti toimintojensa ja palvelujen kehittämiseen visionaan *”Toimintakykyisenä kotona”*, mikä on tarkoittanut esimerkiksi liikkuvia palveluja. Eksotessa tehty kehittämistyö on mahdollistanut sen laajalti tunnustetun edelläkävijyyden ja Etelä-Karjalan keskussairaalan saaman aseman laajan päivityksen sairaalana. Molemmista halutaan Etelä-Karjalassa pitää kiinni.

/ Etelä-Karjalassa toteutettujen ohjelmien vaikuttavuus

Etelä-Karjalan maakuntaohjelman 2014–2017 toteutumista arvioitiin syksyllä 2016 viiden maakunnan **vertaisarviointina**. Osana sitä toteutettiin sidosryhmäkysely, jonka mukaan **erityisen hyvin maakuntaohjelmakaudella on päästy eteenpäin yhteistyössä sekä ympäristö- ja energia-asioissa**, mutta myös yrittä-

jjyden, osaamisen sekä infrastruktuurin kehittämisessä on menty kohti tavoitteita. Eräs vastaajista tiivisti tulokset: *”Jokaisen kohdan osalta voi todeta, että vaikka vielä ei olla ihan maalissa, suunta on hyvä ja paljon asiaa edistäviä toimenpiteitä tehdään ja on vireillä”*.

Maakuntaohjelman toteutumista on seurattu vuosittain julkaistuissa seurantaraporteissa. Ohjelmakaudella myönteistä kehitystä on tapahtunut bruttokansantuotteessa sekä aivan sen lopulla myös työllisyydessä. Toisaalta ruplan arvon heikentyminen näyttäytyi Etelä-Karjalassa hyvin konkreettisesti: venäläisten rahan käyttö maakunnassa laski vuoden 2013 noin 360 miljoonasta eurosta vuoteen 2015 mennessä noin 150 miljoonaan euroon⁶. Näin suuren muutoksen vaikutukset aluetalouteen ovat olleet tuntuvat ja senkin vuoksi maakuntaohjelman toteuttaminen ei edennyt, kuten oli arvioitu. Toisaalta eteenpäin on menty. Uuden maakuntaohjelman valmisteluun liittyen kysyttiin sidosryhmiltä kevättalvella 2017, mihin uudessa ohjelmassa pitäisi keskittyä. **Vastaukseksi saatiin, että maakuntaohjelman 2014–2017 tavoitteissa on päästy eteenpäin ja uusi ohjelma kannattaa rakentaa samoille kokonaisuuksille – valintoja kirkastaen.**

Maakuntaohjelman ja maakuntakaavan toteuttaminen liittyvät vahvasti toisiinsa: ne ovat saman asian kaksi eri puolta. Se näkyy esimerkiksi Etelä-Karjalassa aktiivisesti eteenpäin viedyn matkailutoimialan kehittämisessä, jota on tehty myös hankerahoituksella. Konkreettisimmillaan maakuntaohjelmaa toteutetaan suuntaamalla aluekehitysrahoitusta maakuntaohjelman tavoitteita tukeviin kehittämishankkeisiin. Matkailuun liittyvä hankerahoitus on kohdistunut samoille alueille, jotka on maakuntakaavassa osoitettu tärkeimmiksi matkailukokonaisuuksiksi.

Etelä-Karjalan maakuntaohjelmaa 2014–2017 on toteutettu **Kestävää kasvua ja työtä 2014–2020 – Suomen rakennerahasto-ohjelmalla**. Ensimmäiset EAKR-hankkeet pääsivät käynnistymään syksyllä 2014 ja vuoden 2017 syksyyn mennessä hankkeita on päättynyt vasta muutamia, joten niiden tuloksellisuutta esimerkiksi uusien työpaikkojen ja yritysten synnyttämisessä ei pystytä vielä tarkastelemaan numeroina. Rahoitetuissa hankkeissa arvioidaan syntyvän reilu 50 uutta yritystä ja noin 270 uutta työpaikkaa. Vastavasti ESR-hankkeisiin arvioidaan osallistuvan 440 alle 30-vuotiasta työtöntä ja 204 työelämän ulkopuolella olevaa muuta osallistujaa.

Rahoitetut hankkeet ovat edistäneet sekä rakennerahasto-ohjelman että maakuntaohjelman tavoitteita, joskin ESR-hankkeiden puolelle on kaivattu maakuntaohjelmaan täsmällisempiä tavoitteita erityisesti nuoriso- ja pitkäaikaistyöttömyyden vähentämiseen. ESR-rahoituksella on toteutettu Lappeenrannan ja Imatran kaupunkiseuduilla kansalaislähtöistä kehittämistä, jolla on tähdätty asukkaiden osallistumisen lisäämiseen ja työkykyisyyden ylläpitämiseen.

Maakuntaohjelmaa on toteutettu myös muiden ohjelmien rahoituksella. **Manner-Suomen maaseudun kehittämisohjelman rahoitusta mukaan lukien Leader-ohjelmat** on vuosina 2014–2017 kohdennettu maaseutualueille siten, että hankkeet ovat edistäneet myös maakuntaohjelman toteutumista. Leader-rahoituksella on tuettu maaseutukyliä elinvoimaisuutta aktivoimalla asukkaita sekä luomalla yrityksille toimintaedellytyksiä. Maaseutuohjelman rahoituksella on tuettu maaseutuelinkeinojen, kuten matkailun kehittämistä, sekä maaseudun elinvoimaa vahvistavaa laajakaistan rakentamista.

Etelä-Karjalan sijainti tuo aluekehittämiseen vahvasti mukaan rajan ylittävän toiminnan. Sitä rahoitettiin päättyneellä ohjelmakaudella **Kaakkois-Suomi-Venäjä ENPI-ohjelmalla**, jonka toteuttaminen jatkui maakuntaohjelman toteutusajalle. Ohjelma-alueella toteutettiin 47 kehittämishanketta ja kahdeksan laajaa investointihanketta, joissa oli mukana 301 toimijaa sekä 507 yrittäjää tai yritystä. Hanketoimintaan myönnettiin rahoitusta 67,1 miljoonaa euroa. Hankkeissa edistettiin myös Etelä-Karjalan maakuntaohjelman 2014–2017 tavoitteita niiltä osin, kun ne nousevat rajan ylittävästä taloudellisesta toiminnasta, rajan ylitysmahdollisuuksiin liittyvän infrastruktuurin kehittämisestä tai ihmisten rajan ylittävästä toiminnasta. Rajaohjelman ansiosta 3 740 lasta sai raja-alueella eläville tärkeän kokemuksen naapurimaan lapsista ja nuorista.

⁶ TAK Rajatutkimukset 2015 ja 2017. Vuonna 2016 venäläiset jättivät Etelä-Karjalaan 152 miljoonaa euroa.

Maakuntaohjelmakautena valmisteltiin uusi **Kaakkois-Suomi-Venäjä CBC 2014–2020 ohjelma**, jota päästiin toteuttamaan ensimmäisissä hauissa kesällä 2017. Ohjelmaan on kirjattu Etelä-Karjalan edellisen maakuntaohjelman ja tämän uuden ohjelman linjauksia tukevia tavoitteita, kuten taloudellisen ja sosiaalisen kehityksen edistäminen molemmin puolin rajaa, yhteisiin ympäristö-, terveys- ja turvallisuushaasteisiin vastaaminen sekä henkilöiden, tavaroiden ja pääoman liikkuvuuden lisääminen.

/ Etelä-Karjalan tulevaisuuskuva

Etelä-Karjalan mahdollisia tulevaisuuksia

Maakunnan tulevaisuustyötä taustoittavissa kyselyissä on Etelä-Karjalan menestyksen kannalta merkittäviksi tekijöiksi tunnistettu peruspalvelujen toimivuus, positiivinen ilmapiiri, yritysten ja organisaatioiden uudistumiskyky, sujuvat liikenneyhteydet ja maantieteellisen aseman hyödyntäminen, puhdas ympäristö sekä laajat koulutusmahdollisuudet. Etelä-Karjalan kannalta erityisesti huomioon otettavia vahvoja signaaleja on koottu oheiseen kuvaan.

Mihin megatrendeihin Etelä-Karjalassa tulee varautua?

Teknologinen kehitys laajasti ymmärrettynä vaikuttaa niin työhön, yrittämiseen ja liiketoimintamahdollisuuksiin kuin vapaa-aikaan. **Digitalisaatio ei tarkoita vain palvelujen sähköistämistä vaan kokonaan uudenlaista tuotanto- ja palveluajattelua.** Maakunta kytkeytyy digitalisaatiossa globaaliin toimintaympäristöön, joka avaa rajattomat mahdollisuudet paitsi yritystoiminnalle myös asukkaille. Kaikenikäisten eteläkarjalaisten digiosaamisesta on pidettävä huolta, kuten myös digitaalisen ympäristön esteettömyydestä. Digitalisaatiota hyödyntäen voidaan esimerkiksi vahvistaa maaseudun koulujen ja oppilaitosten opimisympäristöjä ja elinkeinoelämäyhteyksiä.

Etelä-Karjalalla on vahva teollinen ydin. **LUT-konsernille** eli Lappeenrannan teknilliselle yliopistolle ja Saimaan ammattikorkeakoululle (Saimia) on rakentumassa vahva asema. Yliopistokonsernin avulla on mahdollista löytää ratkaisuja maailmanlaajuisiin kiperiin ongelmiin. Maakunnan **ympäristö- ja energiaosaaminen** perustuu erityisesti LUT:n osaamiseen, sen ohessa syntyneisiin verkostoihin, yrityksiin, innovaatioihin ja kaupallistettuihin tuotteisiin. LUT hakee strategisilla osaamisalueillaan tapaus- ja tarvekohtaista kumppanuutta laajasti koko Suomesta ja globaalisti – LUT tuottaa yli puolet Suomen energiaan ja ympäristöön liittyvästä tutkimuksesta, joten sen verkostot ja vaikutukset ovat luonnollisesti Etelä-Karjalaa laajemmat.

Etelä-Karjalassa luonnollinen kärki ja liikkuvan rajaidentiteettin määrittäjä on **itäraja ja Venäjä** sekä siihen liittyvä herkkyys ja osaaminen. Maakunnassa on vahva ulkomaankaupan perinne ammennettavaksi uusin tavoin. **Kansainvälisytemme koostuu yliopistokokonaisuudesta, vientityöpaikoista, maahanmuutosta ja katukuvaa värittävästä matkailijoista.** Venäjä on Etelä-Karjalassa alati läsnä: se näkyy niin katukuvassa kuin elinkeinoelämässä ja kulttuurissa.

Saimaa, luonto ja ympäristö ovat itseisarvoja, arvokkaita sellaisinaan ja niiden säilyttäminen jälkipolville on kunniatehtävä. Ne ovat ainutlaatuinen resurssi elinkeinotoiminnassa ja virkistyskäytössä hyödynnettävaksi. **Matkailussa** meidän täytyy kyetä luomaan palveluista ja olosuhteistamme **uniikkia lisäarvoa sekä ainutlaatuinen profiili**, jota ei voi kopioida.

Suomalainen yhteiskunta on **kokonaisturvallinen ja sen arjen toiminnot vakaita ja luotettavia.** Etelä-Karjalassa tavoitteemme on purkaa turhaa byrokratiaa ja oppia kokeiluista. Perustekemisen, kuten hyvinvointiin, terveydenhoitoon, koulutukseen ja asumiseen liittyvien asioiden, on oltava kunnossa ja vahva kivijalka, koska näihin liittyvillä puutteilla voi erottautua pelkästään negatiivisesti. **Osallisuus kuuluu kaikille.** Haluamme, että työtä ja merkityksellistä tekemistä löytyy jokaiselle. Iloisesta ja lutvikkaasta **karjalaisuudesta syntyy vetovoimaa.** Meitä on helppo lähestyä ja otamme uudet tulijat hyväntuulisesti vastaan.

Etelä-Karjalan tulevaisuutta on hahmoteltu kevättalvella 2017 kolmeen vaihtoehtoiseen skenaarioon perustuen. Ne ovat:

- **Korkean osaamisen eKarjala**, joka rakentuu vahvojen valintojen ja teknologian varaan.
- **Palvelujen eKarjala**, jonka voimavara on ihmisissä ja palveluelinkeinoissa.
- **Sinnittelevä eKarjala**, jossa alueen ja elinkeinorakenteen uudistumiskyky on heikko, mistä seuraa aluetalouden ja osaamisen hiipumista.

Skenaarioiden tarkoituksena on herätellä ajatuksia eri näkökulmista sekä eri valintojen ja toimintaympäristömuutosten seurauksista. Niitä voidaan käyttää apuna suunniteltaessa uuden maakunnan strategiaa sekä maakuntaohjelmaa. Skenaarioiden tarkempi kuvaus on liitteessä 3.

eKarjala on vuonna 2030 etevä edelläkävijä

Kaikessa yksinkertaisuudessaan Etelä-Karjala tarvitsee ihmisiä ja ihmiset tarvitsevat työtä ja hyvää elämää – hyvinvointia ja arjen onnellisuutta. Maakunnan menestyksen elementtejä ovat osaaminen ja kilpailukykyiset sekä kasvuhakuiset ja kansainvälistyvät yritykset, joille on saatavilla ammattitaitoista ja uu-

distumiskykyistä työvoimaa. Työ luo hyvinvointia, elinvoimaa sekä veto- ja pitovoimaa. Hyvät, kustannus-
tehokkaat palvelut ja sujuvat liikenne yhteydet, elinympäristön viihtyisyys, terveellisyys ja turvallisuus sekä
elävä, monimuotoinen kulttuuri ovat hyvän elämän olennaisia perustekijöitä.

Etelä-Karjalan elinvoimaisuuden suurimmat haasteet ovat hiipuva väestönkehitys ja työllisyys eli
työpaikat ja työssäkäynti. Ennusteen mukaan huoltosuhde muuttuu koko ajan raskaammaksi, kun väkiluku
vähenee ja väestö ikääntyy. Etelä-Karjala on ottanut muutostilanteesta rohkean edelläkävijän roolin esi-
merkiksi Eksoten perustamisessa ja kehittämisessä sekä LUT-konsernin määrätietoisessa rakentamisessa.
Myös maakuntauudistuksessa on menty kunnianhimoisesti eteenpäin. Jatketaan valitulla tiellä.

Etelä-Karjala kulkee kohti pian alkavaa 2020-lukua visionaan **eKarjala on etevä edelläkävijä**. Edelläkävi-
jyydestä on pidetty kiinni, kun **vuonna 2030 eKarjala hyödyntää osaavasti teknologiaa, asukkaat ovat
onnellisia, ihmisillä on työtä ja maakunnan väestönkehitys on tasapainossa**. Edelläkävijä edellyttää
ponnistelua, ennakkointia ja itsensä likoon laittamista, mutta siihen olemme Etelä-Karjalassa valmiita – yh-
dessä. Visio on tiivistetty tähän kuvaan.

Etelä-Karjalan visio vuoteen 2030

**Kaikki maakuntaohjelman tavoitteet ja toimenpiteet tähtäävät vision toteuttamiseen seuraavan nel-
jän vuoden aikana.** Visio on toteutunut, kun asukkaat kokevat vuonna 2030 onnellisuutta ja hyvinvointia,
maakunnan työllisyysaste on tavoittanut kansallisen tason ja väestönkehityksen laskevaa trendiä on saatu
suoristettua. Kovien vetovoimatekijöiden kuntoon saamisen ohella vahvistetaan maakunnan pehmeitä ve-
tovoimatekijöitä sekä otetaan sen sijainnista kaikki irti.

Maakuntaa yhdistää etevä edelläkävijä. Kaupungit ja kunnat voivat resurssiohjauksellaan ja esimerkil-
lään viitoittaa uusia elinvoiman suuntia ja rohkaista asukkaitaan, yrityksiä ja järjestöjä tarttumaan mahdolli-
suuksiin. Strategian pitää olla sellainen, että jokainen maakunnan asukas voi siitä löytää jotain itselleen. Ete-
vää edelläkävijyyttämme me eteläkarjalaiset voimme soveltaa omassa elämässämme, toiminnassamme ja
ajattelussamme. Me osaamme, uskallamme, luotamme ja teemme yhdessä. **eKarjala on etevä edelläkävijä.**

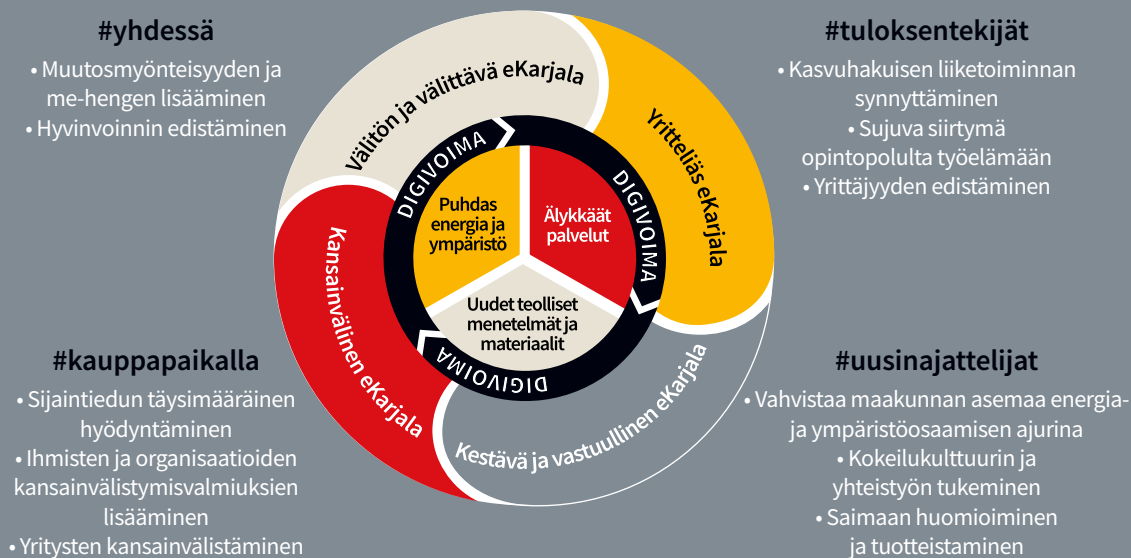
Edelläkävijä on valintoja

Edelläkävijä edellyttää tavoitteiden tiukkaa määrittelyä, koska kukaan ei voi olla edelläkävijä kaikessa.
Etelä-Karjalan maakuntaohjelmassa on tehty valintoja nojaten maakunnan vahvuuksiin ja mahdollisuuksiin – niihin asioihin, joissa **haemme etevää edelläkävijyyttä**. Etelä-Karjalan tunnustettu edelläkävijä

sote-sektorilla linkittyy tutkimukseen, kehittämistoimintaan, teknologian hyödyntämiseen, yrittäjyyden tukemiseen sekä hyvinvoinnin ja terveyden edistämiseen, jotka tukevat aluekehittämistä laaja-alaisesti.

Maakuntaohjelman ja sen kanssa samanaikaisesti valmistellun Etelä-Karjalan innovaatiostrategian kehityksen moottorit, valinnat ja kehittämistavoitteet on koottu oheiseen kuvaan. Keskellä oleva älykkään erikoistumisen kehä tuottaa innovaatioita. **Etelä-Karjalan sydän sykkii innovaatioille.** Innovaatiot ja maakunnan kehittäminen edellyttävät **digivoiman täysimääräistä hyödyntämistä.** Ulommalla kehällä ovat Etelä-Karjalan aluekehittämisen kärkivalinnat, joiden sisältöä täsmentävät kunkin kärkivalinnan visiot **#yhdessä, #tuloksetkijät, #uusinajattelijat ja #kauppapaikalla.** Täsmällisemmät kehittämistavoitteet ovat niiden alla.

Etelä-Karjalan maakuntaohjelman 2018–2021 kärkivalinnat

Kullekin maakuntaohjelman kärkivalinnalle on määritelty erikseen mittarit, joita seurataan. Osa indikaattoreista mittaa hanke- ja kehittämistoiminnan määrällisiä ja osa laajempia laadullisia vaikutuksia. Seuraavassa taulukossa on **maakunnan yleistä kehitystä kuvaavat mittarit**, joille on asetettu maakuntavaltuuston seminaarissa tavoitteet vuodelle 2021.

	Viimeisin tilastotieto	Tavoite 2021
Väkiluku	130 506 (2016)	130 500
BKT/asukas	36 521 € (2015)	45 000 €
Kasvuyritysten määrä [✓]	9 kpl (2012–2015)	15 kpl
Viennin osuus tuotannosta	13,9 % (2015)	15 %
Työttömyysaste [*]	15,1 % (2016)	11 %
Työllisyysaste [^]	64,6 % (2016)	68 %
Nuorten työttömyys [*]	1 277 (2016))	650 henkilöä
Pitkäaikaistyöttömyys [*]	2 864 (2016)	1 250 henkilöä
Peruskoulun jälkeistä tutkintoa vailla olevat 25–29-vuotiaista	15,4 % (2016)	12 %

[✓] OECD:n määritelmän mukaan kasvuyritys työllistää lähtötilanteessa vähintään kymmenen henkilöä ja henkilöstö lisääntyy kolmen seuraavan vuoden aikana keskimäärin vähintään 20 prosenttia.

^{*}TEM, työttömyystilasto

[^] TK, työvoimatutkimus

/ Etelä-Karjalan kärkivalinnat

Etelä-Karjalan tulevaisuus pohjautuu vahvuuksien hyödyntämiselle. Niitä hyödyntämällä saadaan väestönkehityksen trendiä muutettua sekä työpaikkatarjontaa lisättyä. **Maakunnan aluekehittämisen kärkivalinnat rakentuvat ihmisten, osaamisen, yritteliäisyyden ja kansainvälisyyden varaan, mutta kestävän kehityksen mukaisesti maakuntaamme vastuullisesti hyödyntäen.**

Kärkivalinnat linjaavat maakunnan kehittämistavoitteet eikä niitä ei pidä nähdä toisistaan erillisinä toimintalinjoina. Moni asia ja kehittämishanke liittyy useampaan kärkivalintaan ja kehittämistavoitteeseen. Esimerkiksi kestävä kehitys on kasvun, yrittäjyyden ja kansainvälistymisen ajuri, joka mahdollistaa hyvän elämän Saimaan rannalla, kun vesi on puhdasta ja sen rannan asukkaalla on työtä.

Välitön ja välittävä eKarjala

#yhdessä

Yhdessä onnistumme ja yhdessä toimien syntyvät parhaat ideat sekä saadaan aikaan muutoksia, joilla voidaan lisätä hyvinvointia, kun niin yhdessä päätetään ja sen eteen tehdään yhdessä työtä. **Me-hengen ja muutosmyönteisyyden vahvistaminen lisää hyvinvointia⁷ sekä maakunnan veto-, pito- ja elinvoimaa.** Etelä-Karjala on pieni maakunta ja yhdessä saamme aikaan määräämme enemmän. Etelä-Karjalan järviluontoon, rajahistoriaan ja karjalaisuuteen nojaavalle kulttuuriperinnölle on leimallista monikulttuurisuus ja kansainvälisyys. Olemme ylpeitä kotimaakunnastamme, mutta suhtaudumme vieraanvaraisesti, arvostaen ja avarakatseisesti matkailijoihin ja uusiin asukkaisiin. Muuttajat, maahanmuuttajat ja opiskelijat otetaan eteläkarjalaisen yhteisön jäseniksi.

Etelä-Karjalaa kehitetään meneillään olevan maakuntauudistuksen tarjoamia mahdollisuuksia hyödyntäen **aktiivisten, osallistuvien ja liikkuvien ihmisten maakunnaksi.** Asukkaiden osaamista hyödynnetään kylien ja kaupunginosien kehittämisessä. Vuorovaikutteinen suunnittelu ja asukkaiden osallistaminen ideointiin, päätöksentekoon ja toimintaan vahvistavat yhteisömme resilienssiä sekä palvelujen että elävien taajamien ja kylien säilyttämistä. Yritysten sekä kolmannen ja neljännen sektorin toimeliaisuus lisää maakunnan elinvoimaa. Ne tarjoavat osalle asukkaista työtä ja toimeentuloa sekä kaikenikäisille eteläkarjalaisille mielekästä vapaa-ajan toimintaa, mikä kartuttaa sosiaalista pääomaa. Kansalaisten aktiivinen osallistuminen edistää yhteiskunnan toimintakykyä, lisää sosiaalista osallisuutta ja ehkäisee köyhyyttä ja syrjäytymistä. **Viranomaisten ja julkisen sektorin tehtävä on olla toiminnan mahdollistaja ja kannustaja** sekä tarjota asukkaille auttava käsi ja olkapää, johon voi tarvittaessa nojata.

Elämänlaadun ja yhteisön hyvinvoinnin ohella on tärkeää **edistää asukkaiden terveyttä ja materiaalista hyvinvointia.** Aktiivisesti sosiaaliseen toimintaan osallistuvat ja toisiin ihmisiin luottavat ihmiset tuntevat itsensä vähemmän osallistuvia tyytyväisemmiksi ja terveemmiksi, mutta **terveyden ja koetun hyvinvoinnin lisäksi tarvitsemme materiaalista hyvinvointia, jolle työ ja opiskelu luovat perustan.** Nuorten ja muiden heikossa työmarkkina-asemassa olevien työllistymisen edistäminen sekä työn tuottavuuden ja työhyvinvoinnin parantaminen lisäävät suoraan tai välillisesti materiaalista hyvinvointia. Koulutus tukee työllistymistä, työkykyisyyden säilymistä ja uuden ammatillisen uran avaamista. **Työelämän ulkopuolella olevien työ- ja toimintakyvyn paraneminen edistää työllistymistä ja terveyttä sekä lisää elämänlaadua.** Etelä-Karjalassa halutaan tarjota hyvän elämän ainekset kaikille iästä ja toimintakyvystä riippumatta.

⁷ Hyvinvoinnin osatekijät jaetaan yleensä kolmeen ulottuvuuteen: terveyteen, materiaalliseen hyvinvointiin sekä koettuun hyvinvointiin tai elämänlaatuun. Hyvinvointi-käsite viittaa suomen kielessä sekä yksilölliseen hyvinvointiin että yhteisötason hyvinvointiin. Yhteisötason hyvinvoinnin ulottuvuuksia ovat muun muassa elinolot, työllisyys ja työolot sekä toimeentulo. Yksilöllisen hyvinvoinnin osatekijöiksi taas luetaan sosiaaliset suhteet, itsensä toteuttaminen, onnellisuus ja sosiaalinen pääoma.

Kehittämistavoitteet

Muutosmyönteisyyden ja me-hengen lisääminen

- Vahvistetaan maakunnan identiteettiä korostamalla asukkaiden maakuntapuntarissa esille nostamia kulttuuria, luonnon- ja kulttuuriympäristöä sekä kulttuuriperintöä. Hyödynnetään maakunnan luontoa, kulttuuria ja taidetta, historiaa, kulttuuriympäristöä ja kulttuuriperintöä me-hengen vahvistamisessa sekä kolmannen ja neljännen sektorin toiminnan kehittämisessä.
- Tunnistetaan luonnon arvo. Edistetään energia- ja ilmastoneuvonnalla sekä ympäristökasvatuksella vastuullista kuluttamista ja ympäristötietoisuutta sekä kasvatetaan luonnonlukutaitoa.
- Kannustetaan asukkaita, järjestöjä ja muita toimijoita kehittämään maakuntaa ja kantamaan siitä vastuuta sekä lisäämään vuorovaikutteisia toimintatapoja. Tuetaan yhdessä tekemistä ja osaamisen jakamista yli organisaatio- ja osaamisalojen.
- Asukkaille, erityisesti opiskelijoille ja nuorille aikuisille, luodaan luontevia vaikuttamismahdollisuuksia, jotta maakunnasta saadaan entistä vetovoimaisempi opiskelu- ja työssäkäyntialue. Osa na sitä edistetään maahanmuuttajien kotoutumista ja kansainvälisten opiskelijoiden sitoutumista Etelä-Karjalaan.
- Hyödynnetään maakuntauudistuksen mahdollisuudet vuorovaikutteisuuden sekä järjestöjen ja asukkaiden osallistamisen lisäämisessä, palvelutuotannon kehittämisessä, yritystoiminnan edistämässä sekä asukkaiden hyvinvoinnin ja terveyden monipuolisessa edistämässä.
- Julkiset toimijat tunnistavat roolinsa mahdollistajana sekä kehittävät ja kokeilevat organisaatio- tai toimialarajoja ylittäviä toimintatapoja ja palveluja.
 - Julkiset toimijat kehittävät asukaslähtöisiä toimintatapoja ja vaikuttamisen mahdollisuuksia sekä tukevat osallisuuden kokemuksen muodostumista. Ne kannustavat asukkaita osallistumaan esimerkiksi kaavoitukseen ja asuinalueiden kehittämiseen.
 - Julkiset toimijat tekevät yhteistyötä asukkaiden, yritysten sekä kolmannen ja neljännen sektorin kumppaneiden kanssa esimerkiksi uudenlaisen palvelutuotannon ja asumisen muotojen tuottamisessa.
 - Julkisten palvelujen painopistettä siirretään omaa aktiivisuutta tukeviin, ennalta ehkäiseviin palveluihin ja varhaiseen tukemiseen. Kannustetaan jokaista ottamaan vastuuta omasta hyvinvoinnista ja terveydestä liikkumalla, osallistumalla kolmannen ja neljännen sektorin toimintaan ja tapahtumiin, hyödyntämällä (lähi)kulttuuripalveluja sekä taiteen tarjoamia mahdollisuuksia. Se edistää monipuolisen palvelutarjonnan säilymistä.
 - Julkiset toimijat tukevat järjestötoimintaa ja tapahtumatarjontaa sekä niiden kehittämistä toiminnallisella tuella, esimerkiksi sujuvilla lupakäytännöillä, sekä lisäämällä mahdollisuuksia julkisten tilojen käyttöön.

Hyvinvoinnin edistäminen

- Edistetään vaikeasti työllistyvien ja toimintarajoitteisten työllistymis- ja ansaintamahdollisuuksia sekä työelämävalmiuksien parantamista yhdessä elinkeinoelämän kanssa. Kehitetään osallisuutta vahvistavia kokonaisvaltaisia palveluita. Vahvistetaan monialaista ja -ammattillista yhteistyötä.
- Vahvistetaan sosiaalista osallisuutta ja ehkäistään syrjäytymiskehitystä. Tarjotaan nuorten, ikään-tyvien ja toimintarajoitteisten syrjäytymistä ehkäiseviä toimenpiteitä ja kehitetään siihen palveluita.

- Julkiset toimijat kehittävät ja kokeilevat yhdessä yritysten sekä kolmannen ja neljännen sektorin kumppaneiden kanssa organisaatio- tai toimialarajoja ylittäviä, asiakkaalle lisäarvoa tuottavia palveluja, esimerkiksi yritys- ja työllisyyspalvelut kokoavissa kasvupalveluissa ja työllisyyden edistämisessä.
- Peruspalvelujen toimivuutta parannetaan kehittämällä uusia toimintamalleja palvelujen tuottamiseksi myös yritys- tai järjestölähtöisesti sekä viemällä liikkuvia palveluja ihmisten ulottuville koko maakuntaan.
- Julkiset toimijat toteuttavat yhdessä järjestöjen kanssa matalan kynnyksen kohtaamispaikkoja ja toimintaa, joiden avulla tuetaan esimerkiksi lasten ja nuorten yrittäjyyttä ja työllistymistä sekä nuorten ja eläkeläisten aktiivista elämänotetta. Monet eläkeläisistä ovat aktiivisia järjestö- ja vertaistoimijoita.

Indikaattorit:

- > Nuorten työllisyyden ja nuorisotyöttömyyden sekä pitkäaikaistyöttömyyden kehitys
- > Sairastavuusindeksin kehitys
- > Lasten ja nuorten elämänlaadun kokemus kouluterveyskyselystä
- > Elämänlaadun kokemus FinSOTE-tutkimuksesta
- > Aktiivisesti osallistuvien osuus FinSOTE-tutkimuksesta
- > Toimeentukea saaneiden osuus väestöstä

Yritteliäs eKarjala

#tuloksentehtäjät

Etelä-Karjalassa asuu **tuloksentehtäjiä**. Maakunnan menestymisen eväät nojaavat kestäväen kasvun edellytyksiin ja nopeaan reagointikykyyn. **Etelä-Karjalaa viedään eteenpäin tuloshakuisesti, kokeilukulttuuria hyödyntäen sekä toimijoiden ja toimialojen välisiä rajoja rikkoen.** Väestökehitys ja digitalisaatio ovat uhkien sijasta muutosajureita. Maakunta- ja sote-uudistuksen mahdollisuudet sekä houkutteleva toimintaympäristö yhdistettynä sujuvaan ja kestäväan maankäyttöön tukevat yritystoiminnan kehittymistä. Yrittäjien osuus työllisistä on Etelä-Karjalassa hieman korkeampi kuin koko maassa keskimäärin.

Etelä-Karjalan menestykselle olennaista on yritteliäisyys, yrittäjämäinen asenne ja yrityskannan uudistumiskyky. Työn ja työelämän muutokset mahdollistavat työn monipaikkaisuuden ja erilaisten työn tekemisen tapojen yhdistämisen eri elämäntilanteisiin sopivasti. Etelä-Karjala tarvitsee osaamispohjaisia työpaikkoja uudistuvaan teollisuuteen ja muille toimialoille. Sen lisäksi on turvattava yleisesti osaavan työvoiman saatavuus. Se edellyttää koulutuksen järjestäjiltä tiivistä yhteyttä elinkeinoelämään, jotta koulutuksen tarjonta elää työelämän tarpeet huomioiden.

Eri toimijoiden kumppanuuksiin pohjaten maakunnan korkeakoulujen osaamisesta saadaan luotua uutta yrittäjyyttä ja olemassa oleviin yrityksiin uutta liiketoimintaa. Toimialojen välisten rajojen häivyttäminen tukee teknistaloudellisten ja yhteiskunnallisten innovaatioiden syntyä. Elinkeinorakenteen monipuolistamiseksi sekä kasvavien ja kansainvälistyvien yritysten lisäämiseksi tuetaan yritysten käynnistymistä, omistajanvaihdoksia ja uudistumista sekä uuden tiedon hyödyntämistä yrityksissä.

Lappeenrannan teknillinen yliopisto ja Saimaan ammattikorkeakoulu ovat muodostaneet Lahden ammattikorkeakoulun kanssa uuden LUT-konsernin eli **Lappeenrannan–Lahden teknillisen yliopiston** (LUT-yliopisto) vuoden 2018 alussa. Se **vahvistaa osaamiskeskittymää, jossa on oppimisympäristöjä, tutkimuslaboratorioita, tukitoimintoja ja enenevässä määrin TKI-hankkeita.** Korkeakouluopetusta Etelä-Karjalassa tarjoaa myös **Maasotakoulu**. Aikuiskoulutusta järjestävät kaksi kansanopistoa, kesäyliopisto ja Humanistisen ammattikorkeakoulun TKI-keskus.

Maakunnan koulutustarjonnan ja osaamisen varmistamiseksi on tärkeää turvata **Saimaan ammattiopisto Sampon toimintaedellytykset** parhaillaan meneillään olevassa ammatillisen koulutuksen reformissa. Ammatillinen koulutus muuttuu sen myötä työelämälähtöiseksi kokonaisuudeksi, jossa korostuvat osaamisperusteisuus, asiakaslähtöisyys, työpaikoilla tapahtuva oppiminen ja yksilölliset opintopolut. Opiskelijoiden erilaiset oppimisvalmiudet sekä harjoittelupaikkojen erilaiset opetusmahdollisuudet tulee uudistuksessa ottaa huomioon sekä tukea pk-yritysten mahdollisuuksia olla tarjoamassa opiskelijoille työelämässä tapahtuvan oppimisen paikkoja. Lisäksi on turvattava nuoriso- ja aikuiskoulutuksen yhtäläinen saatavuus sekä koulutuksen nopea reagointikyky työ- ja elinkeinoelämän muutoksiin.

Mitä korkeammasta koulutuksesta on kyse, sitä useammin opiskelijat tulevat maakunnan ulkopuolelta ja sitä harvemmin he jäävät Etelä-Karjalaan opintojen jälkeen. LUT:n opiskelijoista alueelle jää noin 20 prosenttia ja Saimian opiskelijoista noin puolet. **Tähän haetaan aktiivisesti muutosta kehittämällä opiskelijoiden maakuntaan asettumista tukevia toimintatapoja.** Nuorilla ja maahanmuuttajilla on osaamispotentiaalia, jonka varaan voidaan laskea entistä enemmän, kun työelämä ottaa heidät nykyistä paremmin huomioon.

Kehittämistavoitteet:

Kasvuhakuisen liiketoiminnan synnyttäminen

- Maakuntaan vakiinnutetaan tuloshakuinen kokeilukulttuuri, joka tuottaa nopean vastineen kokeilun kannattavuudesta ja auttaa kehittämään toimivia ratkaisuja. Innovaatiotoimijat yhdistävät voimansa markkinoilla ilmenevien ongelmien ratkaisemiseksi.
- Alueellinen innovaatiostrategia toteutuu prosessina, johon on sisäänrakennettu jatkuva vuoropuhelu sen osapuolten kesken.
- Alueen innovaatiotoiminnan vahvana ajurina on digitalisaatio- ja ohjelmisto-osaaminen, jota hyödynnetään luovasti palveluista ja elämystuotannosta valmistavaan teollisuuteen sekä rajaliikenteestä energiasektoriin.
- Digitalisaatio- ja ohjelmisto-osaajien riittävästä saatavuudesta huolehditaan osana koulutustarpeen ennakointia. Siihen tarvitaan vahva koulutuksellinen panos muistaen, että älykkäät ratkaisut ja sovellukset ovat keskeinen osa kaikkea uuden oppimista.
- Aktiivisella sijoittautumistoiminnalla ja aluemarkkinoinnilla tunnistetaan ja houkutellaan Etelä-Karjalaan uusia, ekosysteemiä täydentäviä yrityksiä.
- Oppilaitosten välistä yhteistyötä syvennetään uusien innovaatioiden syntyyn ja korkeaan osaamisen kaupallistamiseen perustuvassa kehittämistyössä, joka nojaa vahvasti yritysten tarpeisiin. Innovaatioille luodaan kokeiluympäristöjä ja edelläkävijämarkkinoita ohjaamalla julkisen sektorin investointeja uuden teknologian ja osaamisen hyödyntämiseen.
- Oppilaitokset ja elinkeinoelämä hakevat parhaita strategisia kumppanuuksia kansallisesti ja kansainvälisesti. Tutkimus- ja osaamiskeskittymää vahvistetaan erityisesti alueen ulkopuolisen tutkimus- ja kehittämisrahoituksen avulla.
- Osaamisperustaisen kasvuyrittäjyyden maakunnallinen palvelupolku mallinnetaan ja tuotteistetaan yhteistyössä alueen korkeakoulujen ja kehittämistoimijoiden kanssa.
- Kuntien elinvoimapaalvelut sekä maakunnan ja valtion kasvupalvelut muodostavat asiakaslähtöisen kokonaisuuden, jossa toimijoiden roolit ovat selkeät ja yhteistyö sujuvaa. Yrittäjälle apua on sujuvasti saatavilla.

- Yritysten digitaaliset valmiudet kasvavat toimialasta riippumatta.
- Maakuntauudistuksessa mahdollistetaan alueen pk-sektorin osallistuminen palveluiden tuottamiseen.

Sujuva siirtymä opinnoista työelämään

- Työ, yrittäjyys ja opiskelu limittyvät. Koulutus- ja uraohjauspalvelut tukevat yksilöä elinikäisen oppimisen polulla.
- Tiivistetään koulutuksen kytkemistä työ- ja elinkeinoelämään. Otetaan koulutuksessa osaamistarpeiden muutokset huomioon esimerkiksi koulutusaloissa ja -sisällöissä sekä koulutusmäärissä. Kehitetään nopeaa reagointikykyä yhdessä elinkeinoelämän kanssa osana osaamistarpeiden ennakointia. Tavoitteena on turvata osaavan työvoiman saanti työelämän tarpeiden mukaisesti.
- Turvataan maakunnan oppilaitosten strategiset toimintaedellytykset ja mahdollisuudet monipuolisen ja vetovoimaisen koulutustarjonnan järjestämiseen myös muutosten alla olevassa toisen asteen ammatillisessa koulutuksessa. Etelä-Karjala tarjoaa koko maakunnan alueella laadukkaan, joustavan ja saavutettavissa olevan koulutuspolun varhaiskasvatuksesta jatko-opintoihin. Eri kouluasteiden yhteistyö peruskoulusta korkeakouluun toimii mutkattomasti.
- Uusi LUT-konserni ottaa vahvan roolin alueen osaamisen vahvistamisessa ja monipuolistamisessa sekä kilpailukykyisen, myös kansainvälisesti kiinnostavan koulutuksen tarjoamisessa.
- Vahvistetaan teknologiamaakunnan imagoa, jotta se lisää maakunnan ja sen oppilaitosten kiinnostavuutta nuorten ja yritysten silmissä. Selvitetään mahdollisuutta perustaa Skinnarilaan tiedelukio.
- Alueen ulkopuolelta tulevat koti- ja ulkomaiset korkeakouluopiskelijat ja nuoret tunnistetaan alueen voimavaraksi. Tuetaan heidän integroitumistaan eteläkarjalaisiksi ja suomalaiseen yhteiskuntaan. Sitä edistetään muun muassa helpottamalla liikkumista ja ottamalla opiskelijat mukaan asioiden valmisteluun ja toteuttamiseen.
- Tuetaan kaikin keinoin opiskelijoiden kiinnittymistä Etelä-Karjalaan ja alueen yrityksiin opiskelijoiden ensimmäisistä kesätöistä lähtien. Tähän tarvitaan harjoittelupaikkoja, harjoittelu- ja opinäytetyön aiheita, kesätöitä sekä määräaikaista ja vakinaisia työpaikkoja.

Yrittäjyyden edistäminen

- Yrittäjyysmyönteinen koulu ja muut toimijat tukevat ja kannustavat lapsia ja nuoria yrittäjyyteen ja yritteliäisyyteen kasvamisessa.
- Etelä-Karjalan ilmapiiriä kehitetään entistä yritysystävällisemmäksi, mikä näkyy yrittäjyysmyönteisyyden lisääntymisenä. Matalan kynnyksen yrityshautomo ja -kummitoiminta tukee valmiuksia ryhtyä yrittäjiksi sekä parantaa olemassa olevien yritysten edellytyksiä menestyvään yritystoimintaan. Avoimet verkostot lisäävät yrittäjien keskinäisiä kohtaamisia. Ne auttavat toiminnalleen jatkajaa etsiviä yrittäjiä kohtaamaan potentiaaliset jatkajat sekä madaltavat kiinnostuneen kynnystä ryhtyä yrittäjäksi omistajanvaihdoksen kautta olemassa olevaan yritykseen.
- Yrityspohjan vahvistamiseksi tuetaan aloittavien ja toimivien yritysten merkittävästi liiketoimintaa kasvattavia investointi- ja kehittämishankkeita.

- Tiedostetaan julkisten hankintojen merkitys maakunnan yrityksille ja hyödynnetään hankintalain muutosten antamat mahdollisuudet edistää pienten yritysten osallistumista kilpailutuksiin ja sitä kautta edistää yrittäjyyttä ja palvelutuotantoa.
- Tuetaan maaseutualueiden yritystoiminnan monipuolistamista ympäristöasiat huomioiden. Maaseutuyrittäjyyden kehittämisen painopisteitä ovat matkailu-, hyvinvointi- ja elintarvikeyrittäjyys, vapaa-ajan asukkaiden palvelut sekä biotalouteen liittyvä yritystoiminta, kuten metsäpalvelut, bioenergia ja puun jatkojalostus mukaan lukien puurakentaminen. Lähiruoka nousevana trendinä avaa maataloudelle uusia mahdollisuuksia.

Indikaattorit:

- > Rakennerahasto- ja maaseutuohjelman tuella aikaansaadut uudet yritykset ja uudet työpaikat
- > Rakennerahastovaroin rahoitettaviin TKI-hankkeisiin osallistuneiden yritysten määrä
- > Pk-yritystoimipaikkojen lukumäärä, aloittaneet ja lopettaneet yritykset
- > Aloittaneet yritykset, omistajanvaihdokset ja viennin kehitys
- > Kasvuyritysten lukumäärä
- > Sote- ja kasvupalveluyritysten määrä
- > Yritysilmapiirin ja yrittäjyysaktiivisuuden kehitys Yrittäjien Elinkeinopoliittisesta mittaristosta
- > Yrittäjien osuus työllisistä
- > Etelä-Karjalaan asettuvien osuus LUT:n ja Saimian valmistuvista opiskelijoista

Kestävä ja vastuullinen eKarjala

#uusinajattelijat

Etelä-Karjalassa ollaan **uusinajatteliijoita**. Sydämemme sykkii innovaatioille. Me **etsimme täysin uudenlaisia lähestymistapoja liiketoimintamahdollisuuksien hyödyntämiseen** eli uusinajattelemme kokonaisvaltaisia ratkaisuja ja teemme rohkeita kehittämisloikkia. **Toimialariippumattomat innovaatiokärjet ovat liiketoiminnan ja innovaatioiden alueita**, jotka tuottavat maakunnassa lisäarvoa ja kehittyvät kohti yhä vahvempaa **yritysvetoisuutta**. Etelä-Karjalan innovaatiostrategian kärkivalinnat ovat:

- Puhdas energia ja ympäristö
- Uudet teolliset menetelmät ja materiaalit
- Älykkäät palvelut

Valinnoille tietä raivaavana kärkenä ovat digitaaliset avainteknologiat ja ratkaisut, muun muassa ohjelmisto- ja automaatio-osaaminen. Ne luovat edellytykset syvenevälle vuorovaikutteisuukselle ja tehokkuudelle, jossa ei unohdeta järjestelmiä käyttävää ihmistä ja tämän osaamisesta huolehtimista. **Etelä-Karjalan innovaatioekosysteemissä johtavia periaatteita ovat ratkaisukeskeisyys, oppiminen ja rohkeat kokeilut**. Innovaatioekosysteemin ytimessä sykkii Lappeenrannan Skinnarilan korkeakoulukampus, jonka vaikutus leviää koko maakunnan alueelle. Paikallisilla kokeiluilla tarjotaan uusille yrityksille mahdollisuuksia hankkia ensimmäisiä referenssejä innovaatioiden kaupallistamisvaiheessa.

Kestävässä ja vastuullisessa eKarjalassa on kysyntää uudentilaisille ratkaisuille, joita edistetään esimerkiksi innovatiivisten hankintojen avulla. Kansainvälisesti tunnustetun energiaosaamisen tur-

vin LUT-konserni tuottaa uusia spinoff- ja startup-yrityksiä sekä toimii alueen pk- ja suuryritysten kehittämiskumppanina. **Julkinen sektori hyödyntää digitalisaation mahdollisuuksia monipuolisesti**, muun muassa kaupunkisuunnittelussa, liikenteen järjestämisessä ja palveluiden tuottamisessa.

Etelä-Karjalaa kehitetään vastuullisesti ja kestävästi. **Kehittämistyö pohjautuu luonnonvarojen ja muiden resurssien vastuulliseen hyödyntämiseen**. Alueen luonnonvaroja ovat esimerkiksi metsät, kiviaines ja laajat vesistöt, etenkin Saimaa saarineen. Muita resursseja ovat esimerkiksi korkeakoulujen osaamispääoman ja myös siihen sisältyvän luovien alojen osaamisen monialainen hyödyntäminen, prosessiteollisuuden arvoverkoston osaaminen ja luonteva yhteistyö EU:n ulkorajalla. **Maakunnan teollisuus uudistuu, säilyttää kilpailukykyä ja työllistää merkittävästi**. Etelä-Karjalan tavoitteena on olla hiili-neutraali uusiutuvan energian mallimaakunta.

Saimaa on yksi maailman hienoimmista järviolueista, meidän erityinen erottumistekijämme ja markkinoinnin kulmakivi. Saimaa norppineen rakentaa mielikuvaa Etelä-Karjalasta sekä maakunnan ulkopuolella että sen sisällä. Se on eKarjalaisen identiteetin perusta, mutta myös liikumis- ja toiminta-alusta, jonka varaan Etelä-Karjalan elämisen laatu ja matkailun kehitys rakentuvat. **Matkailun kehittämisessä on siirrytty infrastruktuurin rakentamisesta liikunta-, hyvinvointi-, terveys- ja kulttuurimatkailun palvelutuotantoon sekä palvelupaketointiin**. Hyvän kehittämisalustan muodostaa muun muassa **Saimaa Geopark -status**, jonka saamisesta on jätetty syksyllä 2017 hakemus Unescolle. Hiitolanjokea kehitetään kalastus- ja retkeilykohteena sekä Laatokan luonnonvaraisen lohien tärkeimpänä nousujokena.

Kehittämistavoitteet:

Vahvistaa maakunnan asemaa energia- ja ympäristöosaamisen ajurina

- Metsien ja puun kestävä hyödyntäminen toteutuu uusiutuvassa metsäteollisuudessa. Metsien ja puuraaka-aineen tarjoamia mahdollisuuksia hyödynnetään täysipainoisesti. Siinä huomioidaan kestävä kehitys ja turvataan luonnon monimuotoisuuden säilyminen sekä pinta- ja pohjavesien tila. Tavoitteena on liiketoiminnan monipuolistaminen ja tuotannon arvon kasvattaminen. Uusia liiketoimintamahdollisuuksia etsitään metsien virkistyskäytöstä ja aineettomista palveluista sekä puurakentamisesta.
- Uusia, kansainvälisesti kiinnostavia energiaratkaisuja testataan ja kokeillaan kunnissa ja yliopistokampuksella, jolloin saavutetaan pilotointialueena kansainvälistä tunnettuutta sekä vetovoimaa. Etelä-Karjala on vetovoimainen teknisten vierailujen kohde.
- Lappeenrannan Kukkuroinmäen kiertotalousalue toimii monipuolistuvana uudelleenkäytön ja kierrätyksen pilotointialueena. Suhtaudutaan jätteeseen raaka-aineena luovasti.
- Lappeenrannan uuden jätevedenpuhdistamon yhteyteen luodaan suunnittelijoille, opetuslaitoksille, tutkijoille ja yrityksille toimintaympäristö, joka tarjoaa jätevedenpuhdistuksen teknologioiden tutkimus- ja testialustan aidossa olosuhteissa. Vastaavan tyyppistä lähestymistapaa hyödynnetään muissa julkisissa kohteissa, kuten Parikkalan uudella membraanilaitoksessa ja Imatran jätevedenpuhdistamon saneerauksessa.
- Lappeenrannan vedenhankinnan toimintavarmuutta ja vesilähteiden laatua parannetaan. Pönniälänkankaan pohjavedenottamon seuraava suunnitteluvaihe on ympäristövaikutusten arvioinnin (YVA) laadinta, jonka tavoitteellinen toteutusajankohta on 2019–2020.
- Teollisuuden, palveluelinkeinojen, sekä julkisten palveluiden uudistumista vauhditetaan ottamalla älykkäästi käyttöön uusia teknologioita (robotiikka, dronet, konenäkö ja tekoäly).

- Energiatehokkaita ja energiaa säästäviä ratkaisuja hyödynnetään enenevässä määrin yrityksissä, julkisissa tiloissa ja kodeissa.
- Maakuntaan tehdään energia- ja ympäristöjärjestelmiin liittyviä merkittäviä teollisia investointeja.
- Uusien teollisten materiaalien kehittämisestä syntyy uutta liiketoimintaa mittavien hankekokeilujen kautta.
- Pk-yritysten ympäristöosaamista ja -vastuullisuutta nostetaan liittyen muun muassa materiaali- ja energiatehokkuuteen sekä puhtaisiin teknologioihin.
- Etelä-Karjalalle tehdään SITRA:n mallin mukainen resurssiviisauden tiekartta.

Kokeilukulttuurin ja yhteistyön tukeminen

- Maakunnan innovaatiotoiminnan tuottoa yrityksiksi vahvistetaan tehostamalla palvelutarjontaa ideasta innovaatioksi. Tässä toimivat aktiivisesti Green Campus Open -kiihdyttämö ja sijoitusyhtiö Green Campus Innovations.
- Alueelliseen innovaatioekosysteemiin syntyy uusia liiketoimintavetoisia teemaverkostoja Green Energy Showroom -konseptin mallin mukaisesti.
- Osaamisen jalostaminen kasvavaksi liiketoiminnaksi tehostuu innovatiivisten hankintojen ja pilotoinnin avulla. Uutta osaamista demonstroidaan osana julkisen sektorin investointeja, joiden avulla saadaan ensimarkkinoita ja referenssejä yrityksille.
- Alueen tutkimus- ja koulutussektori avaa omia pilotointi-, osaamis- ja koeympäristöjään alueen osaajien ja yritysten käyttöön.
- Panostetaan suuryrityksiä, pk-yrityksiä, sekä tutkimus- ja koulutusorganisaatioita yhdistävien merkittävien kehittämisalustojen synnyttämiseen (alustatalous ja kokeiluympäristöt).
- Vahva metsäklusteri tarjoaa valmiuksia biotuotteisiin pohjautuvan pk-yritystoiminnan kehittämiseen.
- Etelä-Karjalan keskussairaalan toimiminen laajan päivystyksen sairaalana ja yleensä Eksoten toiminta sekä aktiivinen rooli alan kehittämisverkostoissa muodostaa kehittämis- ja yhteistyöalustan, josta haetaan innovaatioita ja liiketoimintaa.
- Tunnistetaan taiteen, kulttuurin, teknologian ja liiketoimintaosaamisen merkitys osana kokeilukulttuurin ja innovaatiotoiminnan edistämistä.
- Elintarvikeketjun kehittämisessä tehdään yhteistyötä, jossa reagoidaan asiakaslähtöisesti kulutustottumusten muutoksiin ja tartutaan digitalisaation avaamiin mahdollisuuksiin. Tuotekehityksessä hyödynnetään paikallista ruokakulttuuria, perinteitä ja tutkimustietoa.

Saimaan huomioiminen ja tuotteistaminen

- Tiedostetaan Saimaan merkitys eKarjalaisen identiteetin perustana, monipuolisena toimintalustana sekä matkailun kestävä kehittäminen lähtökohtana. Hyödynnetään sitä ja maakunnan muuta järvi- ja jokiluontoa, kuten Kuolimoa, Vuoksea ja Hiitolanjokea, kestävästi palvelujentuottamisessa ja elinympäristöjen suunnittelussa.

- Nostetaan Saimaan alue Suomen kolmen tärkeimmän matkailualueen joukkoon. Haetaan saavutettavuuden, monipuolisen tarjonnan, vieraanvaraisuuden ja luonnon kombinaatiosta Saimaan alueen matkailun erottumistekijä.
- Jatketaan matkailustrategiassa maakunnan vetovoimakohteiksi tunnistettujen Rauha–Ukonniemen alueen, Imatran kosken, Kruunupuiston ja Vuoksen sekä Lappeenrannan Linnoituksen, sataman ja keskustan kehittämistä. Ne antavat mahdollisuuksia myös tapahtumatarjonnan kehittämiseen.
- Kehitetään ja tuoteistetaan liikunta-, hyvinvointi-, luonto- ja kulttuurimatkailun palvelutarjontaa ja palvelupaketteja sekä niiden sujuvaa ostamista muun muassa Saimaa Geoparkin muodostamaa kehittämisalustaa hyödyntäen. Kehittämistyössä huomioidaan yhteistyö maanomistajien kanssa, luontoarvot ja kulttuuriperintö. Siinä hyödynnetään rohkeasti ja innovatiivisesti kokeilevan kehittämisen toimintatapaa ja digivoimaa sekä näkyvyyttä saavissa keihäänkärjissä että volyymimatkailun kehittämisessä.
- Matkailumarkkinoinnissa ja palvelujen kehittämisessä tehdään yhteistyössä erityisesti Etelä-Savon sekä muiden Vuoksen vesistön maakuntien, Visit Finlandin, EU:n alueen sekä Pietarin ja Leningradin alueen kanssa. Pietarin ja Saimaan yhdistäminen lisää kansainvälistä vetovoimaa.
- Vesistöjen tilaa parannetaan ennaltaehkäisevästi siten, että vesistöt huomioidaan kaikessa toiminnassa kaavoituksesta ja maankäytöstä yritystoimintaan, metsänhoitoon, maanviljelyyn ja virkistystoimintaan.
- Kalataloutta ja järvikalojen hyödyntämismahdollisuuksia kehitetään kestävästi ja monipuolisesti esimerkiksi Saimaan, Vuoksen ja Hiitolanjoen kalastukseen ja kalastusmatkailuun liittyen.

Indikaattorit:

- > Innovatiivisten kokeilu ympäristöjen määrä
- > Innovatiivisten hankintojen määrä euroina
- > TEKES-rahamäärä
- > TK-intensiteetti (TKI-osuus liikevaihdosta)
- > Ympäristöteknologia-alan yhteenlaskettu liikevaihto
- > Kasvihuonepäästöt/asukas (laskenta HINKU-mallin mukaan)
- > Yhdyskuntien ja teollisuuden typpi- ja fosforikuormitus vesiin sekä yleensä vesistöjen ja pohjavesien tila
- > Puuston määrän kehitys (kasvu/hakkuut tasapainossa)
- > Yhdyskuntajätteiden hyödyntämisaste
- > Uusiutuvien energianlähteiden osuus (ilman liikennettä)
- > Maakunnan matkailutulon ja siihen liittyvien työpaikkojen määrän kehitys

Kansainvälinen eKarjala

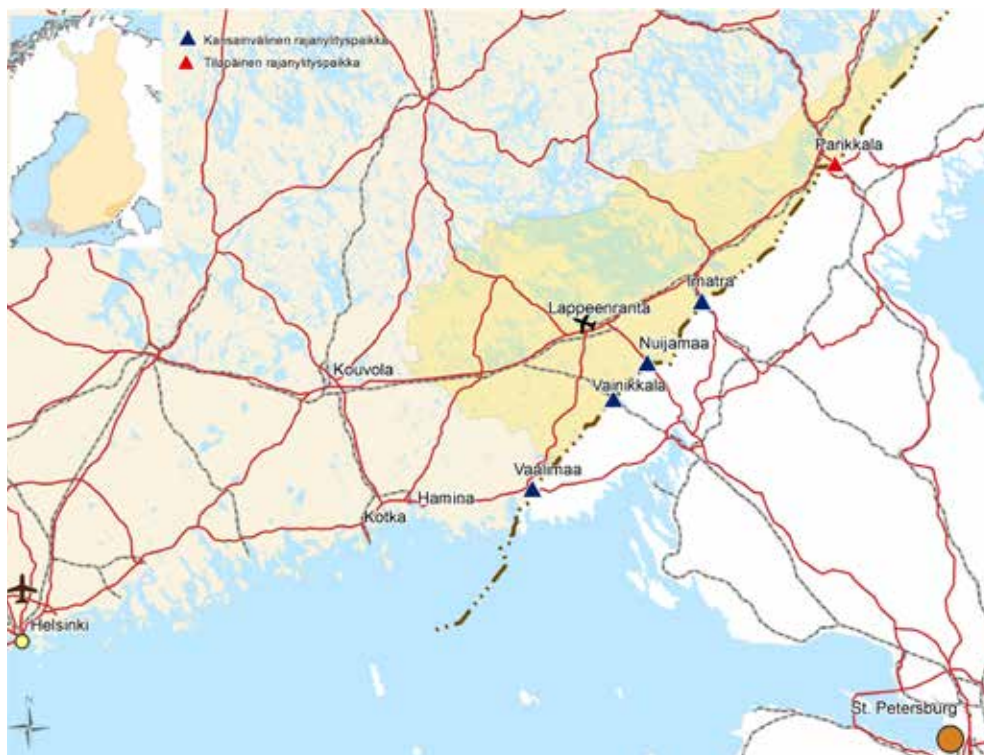
#kauppapaikalla

Venäjän ja Euroopan Unionin ulkorajalla sijaitsevasta Etelä-Karjalasta on yhtä lyhyt matka Helsinkiin ja Pietariin sekä vilkkaita yhteistyösuhteita ympäri maailman. Etelä-Karjala on **kauppapaikalla**. Rajanyli-

tyspaikkoja on maantie-, raide- ja vesiliikenteelle. Saimaan kanavaa pitkin pääsee Itämerelle, ja Lappeenrannan kansainvälinen lentokenttä muodostaa merkittävän potentiaalin. **Etelä-Karjalan korkeakoulut ovat Suomen mittakaavassa kansainvälisimpiä**, mutta kansainvälisyys koskettaa yhtälailla perusopetusta ja toisen asteen koulutusta. Houkutteleva alue, toimiva infrastruktuuri sekä opiskelija- ja osaamispotentiali yhdistettynä uudistuvaan yritys-kantaan tukevat kansainvälistymistä.

Kaakkois-Suomen rajanylityspaikkojen kautta kulkee noin 80 prosenttia Suomen ja Venäjän välisestä liikenteestä. Raja ylitettiin Etelä-Karjalassa vuonna 2016 noin neljä miljoonaa kertaa. Rajaliikenteen sujuvuudesta hyöttyy koko Suomi ja se on tärkeää myös Venäjälle. Venäläiset jättivät maakuntaan vuonna 2016 tuote- ja palveluostoina 156 miljoonaa euroa⁸.

Sujuva rajaliikenne ja toimivat rajatoiminnot, kuten riittävästi resursoitu Rajavartiolaitos, tukevat Etelä-Karjalan elinkeinoelämän ja palvelujen kehittymistä, kilpailukyvyn voimistumista ja liikenneturvallisuuden parantumista. Maakunnan tulevaisuuden kannalta on tärkeää turvata Imatran raideliikenteen kansainvälistäminen tavaraj- ja henkilöliikenteelle, Lappeenrannan lentokentän toimintojen ja lento- liikenteen kehittyminen sekä Parikkalan rajanylityspaikan avaaminen. Maakuntaohjelman toteutuksessa otetaan huomioon Kaakkois-Suomen liikennestrategia 2035 sekä meneillään oleva Etelä-Karjalan liikennejärjestelmätyö.

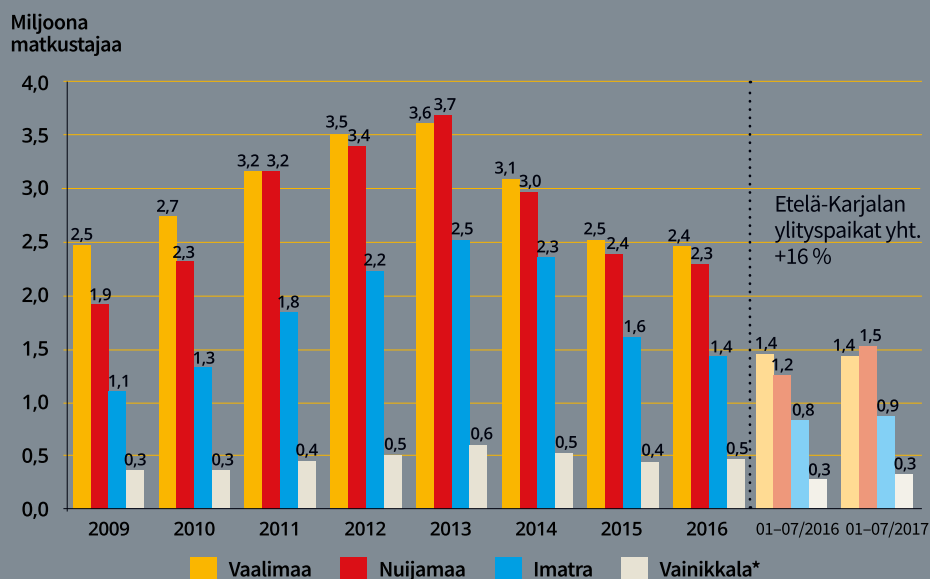

Kaakkois-Suomen rajanylityspaikat ovat koko Suomelle tärkeitä. Raja ylitettiin niillä vuonna 2016 lähes seitsemän miljoonaa kertaa.

Matkailijoiden rinnalla kasvaa maahanmuuttajien määrä. Etelä-Karjalassa vuonna 2016 asuneista noin 5 000 ulkomaan kansalaisesta venäläisiä oli 51 prosenttia. **Maakunnan asukkaista maahanmuuttajataustaisia oli vajaa viisi prosenttia.** Kansainvälisyys ulottuu myös yritystoimintaan, jossa maahanmuuttajien kiinnostus näkyy esimerkiksi lisääntyvinä yhteydenottoina elinkeinoyhtiöihin. Lisäksi kansainväliset ketjut ja yritykset ovat etabloituneet Etelä-Karjalaan, joka on turvallinen ja vakaa ympäristö harjoittaa myös Venäjälle suuntautuvaa elinkeinotoimintaa. Etelä-Karjalan viennin arvo on kääntynyt vuonna 2017 kasvun uralle.

⁸ TAK Rajatutkimus 2016.

Matkustajamäärien kehitys rajanylityspaikoittain

Etelä-Karjalan liitto 10.8.2017 - Tilastolähde: Kaakkois-Suomen rajavartiosto, Kaakkois-Suomen ELY -keskus

Etelä-Karjala kansainvälistyy kaikkiin ilmansuuntiin, vaikka Venäjä-kokonaisuuden kehittäminen on keskeinen osa maakunnan kansainvälisyyttä. Erityisesti Venäjän läheisyys näkyy matkailussa, jossa saavutettu asema tulee säilyttää. Yksityinen kysyntä muodostaa Venäjällä merkittävän osan talouskasvusta. Sähköinen kaupankäynti ja verkkokauppa avaavat liiketoimintamahdollisuuksia toimituslogistiikkaan ja verkkokauppaan, mutta ne voivat tulevaisuudessa vähentää venäläisten ostosmatkailua. **Uusimpana mahdollisuutena on avautumassa Kiina ja yleensä Aasia.** Saimaan alue mahdollistaa matkailijavirtojen kasvattamisen ja Etelä-Karjalalla on annettavaa tähän yhteistyöhön myös liiketoiminta- ja koulutussektoreilla. **Etelä-Karjala on osa Pohjoista kasvuvyöhykettä** (Oslo-Tukholma-Helsinki-Pietari). Se on määriteltä kansallisesti yhdeksi elinkeinoelämän kehittämisen painopisteistä, jota kehitetään kiinnostavaksi investointien, sijoittumisen sekä liiketoiminnan ja viennin näkökulmasta.

Kehittämistavoitteet:

Sijaintiedun täysimääräinen hyödyntäminen

Rajan ylittävä liikenne

- *Turvataan Venäjän rajan läpäisevyys.* Raja-asemien palvelun on oltava tehokasta sekä rajan yli liikkumisen sujuvaa ja mahdollista vuoden- ja vuorokauden ajasta riippumatta.
- *Nuijamaan-Brusnitšnojen rajanylityspaikan ja sinne johtavien liikenneyhteyksien kehittäminen.* Nuijamaan raja-asemalle Lappeenrannasta johtavan Valtatie 13:n parantaminen yleissuunnittaminen ja uuden Venäjän puoleisen tieyhteyden (Nuijamaa-Viipuri) rakentaminen rajalta Viipurin ohitustielle. Venäjä vastaa tien suunnittelusta ja toteuttamisesta.
- *Imatran-Svetogorskin rajanylityspaikan sekä sinne johtavien tie- ja raideyhteyksien kehittäminen rajan molemmilla puolilla.* Imatra-Imatrankoski-kolmioraitteen rakentaminen ja radan parantami-

nen Imatra–Svetogorsk-rajalle sekä raideyhteyden kansainvälistäminen tavaraj- ja henkilöliikenteelle (yleissuunnitelma vuodelta 2014) vuonna 2016 solmitun Suomen ja Venäjän välisen rautatiekuljetusten yhdysliikennesopimuksen mukaisesti. Ensin tavoitellaan vienti- ja tuontikuljetuksia ja seuraavassa vaiheessa henkilöliikennettä. Kokonaisuuteen liittyy Venäjän puolella omalla rahoituksellaan toteuttama Kamennogorsk–Svetogorsk ratayhteyden parantaminen sekä Suomen puolella Kantatie 62 Imatra–Svetogorsk rajanylityspaikalle johtavan pääväylän parantaminen rajalle saakka siten, että myös rajanylityspaikan alue huomioidaan.

- *Parikkala–Syväoron rajanylityspaikan avaaminen kansainväliseksi rajanylityspaikaksi sekä rajalle johtavan Kolmikannan tien parantaminen ja rajanylityspaikan kehittäminen.*
- *Vainikkalan asema-alueen turvallisuuden parantaminen sekä matkustajaterminaalin kehittäminen.*

Sisäinen saavutettavuus ja infrastruktuuri

- Luumäki–Imatra-kaksoisraiteen rakentaminen ja rataosan välityskyvyn lisääminen sekä sen valmistuttua rataverkon kattavaan hyödyntämiseen varautuminen muun muassa henkilöliikenteessä, esimerkiksi parantuvina yhteyksinä pääkaupunkiseudulle.
- Karjalanradan Imatra–Joensuu-välin parantaminen ja liikenneturvallisuuden edistäminen.
- Valtatie 6:n sujuvuuden ja turvallisuuden lisääminen. Imatralla pohjoiseen johtavan väylän parantaminen raskaan liikenteen ja matkailun sekä paikallisen liikenteen tarpeita ajatellen sekä Taavetti–Lappeenranta-välin valaiseminen huomioiden turvallisuus, viihtyisyys ja tien merkitys maakunnan tärkeimpänä sisääntuloväylänä.
- Valtatie 26 Taavetti–Hamina ja maantie 387 Lappeenranta–Vaalimaa muodostaman liikennekäytävän kehittäminen edistämään elinkeinoelämän kilpailukykyä ja turvaamaan arjen turvalliset, ympäristöystävälliset ja sujuvat matkat molemmilla teillä. Tiet muodostavat merkittävän liikennekäytävän ja keskenään vaihtoehtoisen reitin Lappeenrannasta ja Itä-Suomesta rannikolle ja edelleen pääkaupunkiseudulle. Liikennekäytävä, varsinkin valtatie 26, on vientiteollisuuden tärkeä kuljetusreitti HaminaKotka-satamiin.
- Valtatie 13 Lappeenranta–Mikkelin ja Kantatie 62 Imatra–Puumala kehittäminen. Teiden kehittäminen raskaan liikenteen ja matkailun sekä paikallisen liikenteen tarpeita ajatellen.
- Alemmasta tieverkosta huolehtiminen paikallisen liikenteen, maatalouden sekä puunkorjuun tarpeet huomioiden. Valtion perustienpidon määrärahojen ja yksityisteitä koskevan avustusrahoituksen tason tulee olla sellainen, että se turvaa tiestön kunnossapidon myös alemmalla tieverkolla. Se on maaseudun yritystoiminnan edellytys.

Ulkoinen saavutettavuus ja infrastruktuuri

- Lappeenrannan lentokentän toiminnan vakiinnuttaminen, kansainvälisten lentoliikenneyhteyksien kehittäminen sekä kentän saavutettavuuden turvaaminen Pietarista.
- Kaupallisen matkustaja- ja rahtiliikenteen sekä Saimaan virkistyskäytön toimintaedellytysten turvaaminen. Sisältää Saimaan kanavan sulkujen pidentämisen ja korjausvelkojaohjelmaan sisältyvän Saimaan kanavan sulkujen korjaamisen jatkamisen sekä Kutilan kanavan toteuttamisvaihtoehtojen arvioinnin.

Logistiikan kokonaisuus

- Houkutteleva toimintaympäristö yhdistetään ilmasto- ja ympäristönäkökulmat huomioivaan kestävään ja sujuvaan maankäyttöön. Vahvan tonttivarannon sekä ajantasaisen ja mahdollistavan kaavoituksen ylläpitäminen tukevat investointien kotiuttamista Etelä-Karjalaan. Maankäytön suunnittelu ja ennakointi toteutetaan huomioiden ympäristö- ja ilmastovaikutukset, elinkeinoelämän, asumisen ja liikenteen tarpeet, kustannuskehitys ja kulttuuriarvot. Lisätään maankäytön ja liikenteen suunnittelun vuorovaikutusta sekä tavoitellaan liikenneturvallisuuden parantamista sekä vähäpäästöisen liikenteen kehittymistä. Mahdollistetaan asuminen ja yrittäjyys myös haja-asutusalueella sekä elinvoimaisten kaupunkikeskustojen kehittäminen.
- Toimivat laajakaistayhteydet ja tietoliikenneinfrastruktuuri maakunnan maaseutualueille, maaseudun taajamiin ja kaupunkeihin. Toimivat yhteydet kansainvälisiin tietoliikennejärjestelmiin mahdollistavat uudenlaista liiketoimintaa, kuten viennin logistiikkaa hyödyntävät yritykset ja kansainväliset palvelin- ja datakeskukset sekä luovat edellytyksiä olemassa olevan liiketoiminnan ja maa- ja metsätalouden kehittämiseksi. Digitalisaatio avaa maakunnan yrityksille uusia myyntikanavia myös maaseutualueilla. Se luo edellytyksiä sähköisen kaupankäynnin kasvulle sekä jake-luterminaalien ja kauppojen perustamiselle.

Viisas liikkuminen

- Edistetään liikenteen ja liikkumisen digitalisaatiota, kokeilukulttuuria ja norminpurkua. Tavoitellaan kokeiluilla innovatiivisia liikenneratkaisuja sekä kasvihuonepäästöjen vähentämistä muuta maata nopeammin. Samalla parannetaan liikennepalveluja kansalaislähtöisiä toimintatapoja hyödyntäen. Kokeillaan aidosti uusia tapoja tehdä ja kehittää. Hyväksytään riskit ja epäonnistumiset. Huolehditaan riittävästä resursoinnista ja osaamisesta.
- Toteutetaan Etelä-Karjalassa kuljetusjärjestelmä, jossa eri kuljetusmuotojen ja liikennevälineiden älykkäällä yhdistämisellä tuotetaan sujuvia matkaketjuja asiakkaille sekä merkittäviä kustannussäästöjä kunnille ja muille julkisen sektorin toimijoille.
- Luodaan edellytyksiä vähäpäästöisen liikenteen, kuten sähkö- ja kaasuautojen, käytön lisääntymiselle ja otetaan käyttöön alueelle sopivia vähäpäästöisen liikenteen ratkaisuja muun muassa uudistamalla julkisen sektorin autokantaa vähäpäästöiseksi ja antamalla sitä asukkaiden vuokrattavaksi jakamistalouden hengessä sekä kehittämällä joukkoliikennettä.
- Etelä-Karjalan matkailu- ja pyöräilyreittien kehittäminen ja digitalisointi sekä pyöräilymahdollisuuksien lisääminen osana asukkaiden hyvinvoinnin edistämistä ja matkailutarjontaa. Alueellinen erikoisuus on Venäjän rajan ylittäminen pyörällä Imatralla, mikä edellyttää kevyen liikenteen väylien kehittämistä kummallakin puolella rajaa.

Ihmisten ja organisaatioiden kansainvälistymisvalmiuksien lisääminen

- Hyödynnetään ja kehitetään Etelä-Karjalan erityisasemaa EU:n ja Venäjän sarana-alueena.
- Tuetaan Venäjän rajan ylittävää kanssakäymistä ja aiemmista kehittämishankkeista saatujen hyvien käytäntöjen levittämistä.
- Vahvistetaan ja jaetaan kv-osaamista, erityisesti Venäjä-osaamista, mutta myös maakunnassa kehittyvää Aasia-osaamista.

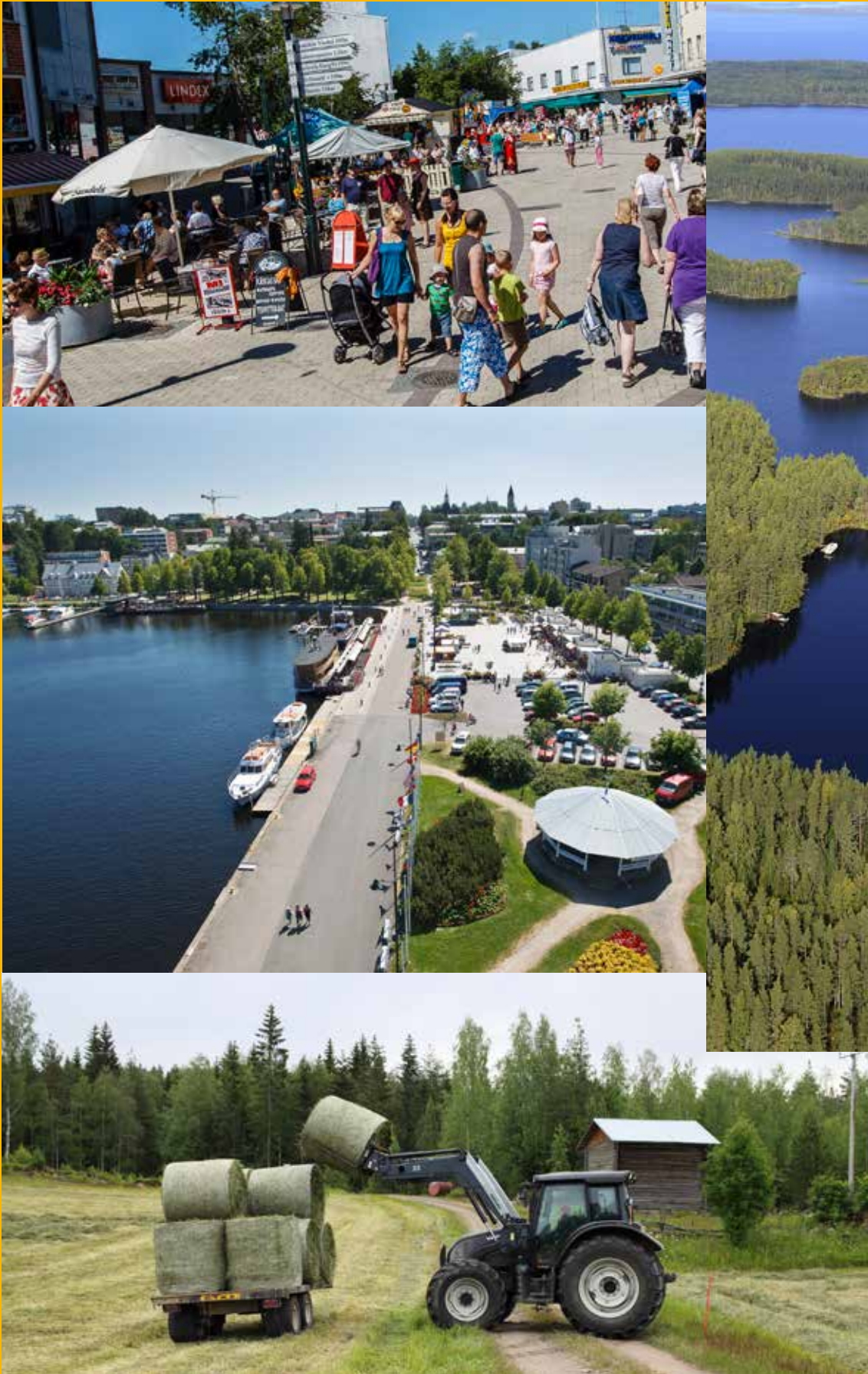
- Tarjotaan peruskoulussa ja toisella asteella monipuolinen, toimintaympäristön muutoksiin reagoiva kielivalikoima sekä mahdollisuus opiskella osin tai kokonaan vieraalla kielellä.
- Vahvistetaan maakunnan organisaatioiden kv-valmiuksia ja kykyä reagoida kv-toimintaympäristön muutoksiin. Tämä näkyy esimerkiksi koulutusviennin ja opiskelijavaihtojärjestelmien kehittämisenä sekä yleisesti julkissektorin ja kansalaisjärjestöjen kv-valmiuksien kasvuna.
- Hyödynnetään kv-opiskelijoiden ja maahanmuuttajien osaaminen ja edistetään heidän mahdollisuuksiaan työllistyä sujuvasti ja asettua maakuntaan. Siten voidaan edistää heidän kulttuuri- ja kieliosaamiseensa perustuen maakunnan yritysten kansainvälistymistä sekä vastata mahdolliseen alakohtaiseen työvoimapulaan.

Yritysten kansainvälistäminen

- Tuetaan liiketoiminnan kansainvälistämistä ja kv-kauppaa osana kasvupalveluja sekä toimintaympäristön kehittämistä.
- Rahoitetaan kansainvälisiltä markkinoilta kasvua hakevien yritysten kehittämishankkeita sekä edistetään kansainvälisten investointien saamista Etelä-Karjalaan.
- Maakunnan pk-yrityksiä kannustetaan hyödyntämään kansainvälistymistä tukevia tuki- ja apujärjestelmiä, kuten Team Finland, Business Team for Russia, FinnCham ja Business Finland.
- Elinkeinoyhtiöt, kaupungit ja kunnat tehostavat kansainvälistymispalveluja, sijoittautumismarkkinointia ja erityisesti Invest In -toimintaa sekä tukevat maahanmuuttajataustaisia yrittäjiä.
- Elinkeinoyhtiöt, kaupunkien ja kuntien elinkeinopalvelut, maakunta ja valtion yksiköt sekä muut alueelliset ja paikalliset toimijat, kuten Etelä-Karjalan kauppakamari, Etelä-Karjalan Yrittäjät ja oppilaitokset, madaltavat kukin omalla toiminnallaan yritysten kansainvälistymisen kynnystä ja kannustavat yrityksiä tekemään yhteistyötä.
- Lisätään palveluiden ja pk-sektorin palveluyritysten kansainvälistämisen mahdollisuuksia kv-markkinointiyhteistyöllä sekä goSaimaa-yhteistyötä jatkamalla muistaen Venäjän markkinan tärkeys maakunnalle.

Indikaattorit:

- > Infran parantamiseen liittyvien hankkeiden toteutuminen
- > Maakuntaohjelmakaudella rakennettujen laajakaistayhteyksien tavoittamat asiakkaat
- > Liikenneturvallisuuden paraneminen
- > Matkustajamäärät, henkilöliikenne ja raskas liikenne maakunnan raja-aseilla
- > Ulkomaan kansalaisten määrä ja osuus väestöstä maakunnassa
- > Ulkomaalaisten opiskelijoiden määrä
- > Viennin osuus tuotannosta
- > Maahanmuuttajien työttömyysaste
- > Elinkeinopolitiikan ja sijainnin kehitys Yrittäjien Elinkeinopolitisesta mitaristosta

/ Miten maakuntaohjelmaa toteutetaan ja rahoitetaan?

Maakuntaohjelmaa toteutetaan alueellisin, kansallisin ja EU-varoin. Maakunnan sisällä kuntien, oppilaitosten ja yritysten rooli kehittämistyössä ja sen rahoituksessa on merkittävä. Seuraavassa on kerrottu lyhyesti keskeisistä maakuntaohjelmaa toteuttavista EU-rahoitusohjelmista, jotka hyödynnetään täysimääräisesti.

Kestävää kasvua ja työtä - Suomen rakennerahasto-ohjelma 2014–2020 sisältää Euroopan aluekehitysrahaston (EAKR) ja Euroopan sosiaalirahaston (ESR) toimenpiteet. Etelä-Karjalan osuus ohjelman EU- ja kansallisesta rahoituksesta on ohjelmakaudella 2014–2020 yhteensä 36,2 miljoonaa euroa, josta 12,5 prosenttia on kunta- tai muuta julkista rahoitusta. Rakennerahasto-ohjelma tukee maakuntaohjelman tavoitteita uusista innovaatioista, liiketoiminnan ja työllisyyden kasvusta sekä osaamisen ja osallisuuden nostamisesta. Vähähiilisen talouden edistämiseen suunnataan rakennerahasto-ohjelman mukaisesti 25 prosenttia kaikista EAKR-varoista.

Manner-Suomen maaseudun kehittämisohjelman 2014–2020 toteutusta ohjaa Etelä-Karjalassa Kaakkois-Suomen maaseudun kehittämissuunnitelma. Euroopan maaseuturahaston ja valtion tuki Kaakkois-Suomeen on koko ohjelmakaudella yhteensä noin 33 miljoonaa euroa. Lisäksi Leader-toimintaryhmät, Etelä-Karjalan Kärki-Leader ja Leader Länsi-Saimaa, toteuttavat Manner-Suomen maaseudun kehittämisohjelmaa omilla ohjelmillaan, joiden rahoituskehys on ohjelmakaudella 7,2 miljoonaa euroa. Maaseuturahaston tukea kohdistetaan maakuntaohjelman tavoitteiden mukaisesti toimivaan elintarvikeketjuun, metsätalouteen ja bioenergiaan, matkailuun, paikallistalouteen ja yhteisöihin, maaseudun infrastruktuuriin sekä yrittäjyyden ja yhteistyön vahvistamiseen. Maaseudun kehittämisessä huomioidaan rajan läheisyyden tarjoamat mahdollisuudet, kestävä kehitys ja ympäristöasiat. Varsinais-Suomen ELY-keskus myöntää **Euroopan kalatalousrahastosta** tukia kalatalouden edistämiseen. Rahoituksen volyymi on pieni.

Rakennerahastot ja maaseutuohjelma ovat toinen toistaan täydentäviä rahoitusvälineitä, joiden kohdentamisessa tulee nähdä maakunnan kehittämistyön kokonaisuus. Maakuntaudistus ja eri rahastojen hallinnointiin liittyvien viranomaistehtävien siirtyminen maakuntien hoidettavaksi antaa rahoitusvälineiden yhteensovittamiselle ja tehokkaalle hyödyntämiselle hyvän lähtökohdan. Maakuntaohjelmaa valmisteltaessa EU:n monimuotoinen budjettikehys oli vielä avoinna, joten vuoden 2021 osalta maakuntaohjelmaa toteuttavaa rahoitusta ei voitu arvioida.

Kaakkois-Suomi-Venäjä CBC 2014–2020 -ohjelma tukee rajat ylittävää yhteistyötä ja sen tavoitteena on edistää muun muassa ohjelma-alueen pk-sektorin toimintaedellytyksiä, alueen sosiaalista kehitystä ja koulutusta, vastata yhteisiin haasteisiin ja edistää liikkuvuutta yhteensä vähintään noin 72 miljoonalla eurola. Etelä-Karjalan liitto toimii CBC-ohjelman hallintoviranomaisena kaudella 2014–2020, mutta ohjelman päätöksenteko tapahtuu ohjelman päätöksentekoelementeissä. Rajaohjelma on ollut keskeinen instrumentti etenkin rajanylityksen sujuvuuden kehittämisessä ja tärkeä osa maakunnan kehittämisen kokonaisuutta.

Kansallinen aluekehitysrahoitus on sidottu pitkälti edellä mainittuihin EU-taustaisiin ohjelmiin. Pääministeri Sipilän hallituskaudella ohjataan kaikkiin maakuntiin yhteensä 30 miljoonaa euroa **alueellisiin kokeiluun ja innovaatioihin** (niin sanottu AIKO-rahoitus) **ennakoivan rakennemuutoksen hoitamiseksi sekä kaupunkien ja valtion välisten kasvusopimusten toteuttamiseen.** Valtiolta Etelä-Karjalaan tuleva Lappeenranta–Imatra-kasvusopimusrahoitus⁹ ja AIKO-rahoitus ennakoivan rakennemuutoksen hoitoon on vuonna 2017 yhteensä noin 700 000 euroa. Etelä-Karjalaan kohdentuvan Tekes-rahamäärä vaihtelee vuosittain varsinkin yritysrahassa, mutta myös tutkimusrahassa. Viime vuosina Tekes-rahamäärä on tullut Etelä-Karjalaan noin 12–16 miljoonaa euroa.

⁹ Kasvusopimuksen teema on hiilineutraaliuden ja kiertotalouden yritysrahoitus ja kehittämisen kärtet ovat jätteiden ja sivuvirtojen käsittely ja prosessointi, päästötön energijärjestelmä sekä vesiteknologia.

Etelä-Karjala on pärjännyt viime aikoina hyvin kilpailussa **valtion investointimäärärahoista**. Valtatie 6:n Lappeenranta-Taavetti-perusparannus on valmistumassa ja 165 miljoonan euron investointi kaksoisraiteeseen on käynnistymässä. Korjausvelkarahoituksella uusitaan Saimaan kanavan sulkuja, ratasiltoja ja kunnostetaan kriittisiä, parannusta vaativia tieosuuksia. Valtion panostusta tarvitaan edelleen, jotta väylät saadaan elinkeinoelämän tarpeita vastaavaan kuntoon.

/ Seuranta ja arviointi

Maakuntaohjelma on väline maakunnan kehittämistyölle, joten sen toteutumisen ja vaikutusten seuranta on tärkeä osa maakuntaohjelmaprosessia, joka kattaa ajanjakson ohjelman valmistelusta ohjelmakauden päättymiseen ja sen toteutuksen vaikutusten arviointiin. Etelä-Karjalan maakuntaohjelman 2018–2021 vaikutuksista on laadittu SOVA-lain mukainen ympäristöselostus, jonka painopiste on ympäristövaikutusten arvioinnissa.

Etelä-Karjalan maakuntaohjelmassa 2018–2021 on määritelty jokaiselle toimintalinjalle indikaattorit, joiden avulla seurataan rullaavasti ohjelman toteuttamisen määrällisiä ja laadullisia vaikutuksia. Toimintalinjakohtaisten indikaattorien **lisäksi seurataan yhdeksää keskeistä tilastoindikaattoria**, jotka kertovat väestönkehityksen sekä elinkeinojen ja osaamisen kehittymisestä maakunnassa.

Maakuntaohjelman seurantatyössä olennainen asiakirja tulee olemaan vuosittain laadittava maakuntien tilannekuva, jota käytetään valtion ja maakuntien välisten aluekehityskeskustelujen pohjamateriaalina. Aluekehityksen tilannekuvassa tarkastellaan alueiden kehittämisen kokonaistilannetta tietoa kooten ja analysoiden. Tilannekuva rakentuu yhteiselle tilastotietopohjalle, jota täydentää kokemuksellinen seuranta- ja ennakkointitieto. Se kootaan vuosittain syksyllä ennen valtion ja maakuntien aluekehittämiskeskustelua käytettävissä olevan tilasto-, kysely- ja ennakkointiaineiston pohjalta. Tilannekuvassa tehdään analyysi alueen kehityksestä, nykytilanteesta ja tulevaisuudesta sekä nostetaan aluekehittämiskeskusteluun keskeisimmät kysymykset.

Osa seurantaa ovat kahdesti vuodessa ilmestyvät Alueelliset kehitysnäkymät -katsaukset, jotka toteutetaan kaupunkiseuduittain ja ELY-keskuksittain. Vastuullisena kokoajana katsauksissa on ennen maakuntaudistuksen toteutumista Kaakkois-Suomen ELY-keskus, mutta Etelä-Karjalan liitto on prosessissa mukana yhteistyökumppanina. Alueellisissa kehitysnäkymissä arvioidaan tulevaa tapahtuneen pohjalta, mikä antaa kuvaa siitä, onko maakuntaohjelman yleisenä tavoitteena olevassa maakunnan elinvoimaisuuden säilyttämisessä ja kehittämisessä edetty toivottuun suuntaan. **Ohjelmakauden lopulla Etelä-Karjalan maakuntaohjelma arvioidaan ulkopuolisen arvioitsijan toimesta.**

Osana maakuntaohjelman valmistelua toteutetussa ympäristöselostuksessa on arvioitu Etelä-Karjalan maakuntaohjelman 2018–2021 sosiaalisia, ekologisia, kulttuurisia sekä alue- ja yhdyskuntarakenteellisia vaikutuksia. Vaikutuksia on tarkasteltu laadullisesti ennalta valittujen näkökulmien eli arviointisabloonan avulla. Vaikutukset jakautuvat ympäristöllisiin, kulttuurillisiin ja sosiaalisiin vaikutuksiin. **Maakuntaohjelmaa toteuttavista hankkeista ja toimenpiteistä päätettäessä tarkastellaan niiden vaikutuksia myös näiden mittarien kautta. Se on osa maakuntaohjelman toteutumisen seurantaa.** Mittarit on esitetty oheisessa kuvassa.

Etelä-Karjalan maakuntaohjelman 2018–2021 vaikutusten arvioinnin näkökulmat.

Maakuntaohjelman toteuttamisen ympäristövaikutukset ovat ennakoarvioinnin perusteella pääsääntöisesti positiivisia. Ympäristö ja luonto otetaan paremmin huomioon kaikessa toiminnassa, ja luonnonvarojen kestävä ja vastuullista hyödyntämistä tehostetaan. **Vihreän ja vähähiilisemmän talouden kehittäminen on yksi Etelä-Karjalan päätavoitteista, mikä edistää samalla ympäristön ja luonnon hyvinvointia.** Haasteita ympäristön kannalta ovat erityisesti matkailun ja liikenteen lisääntyminen, talouden kasvu sekä ihmistoiminnan keskittyminen taajama-alueille. Ihmisten toiminnan aiheuttamia riskejä pienennetään muun muassa yhdyskuntien kestävällä suunnittelulla, energiatehokkuuden kasvattamisella, viihtyisyyden parantamisella, uusilla ympäristöstävällisemmällä innovaatioilla ja toimijoiden ympäristötietoisuuden lisäämisellä.

Maakunnasta tehdään maakuntaohjelmaa toteuttamalla houkuttelevampi paikka yrityksille ja ihmisille. Kestävällä alue- ja yhdyskuntasuunnittelulla luodaan paremmat puitteet toimivalle ja terveelliselle asumiselle sekä talouden kasvu. Asukkailla tarjotaan parempia työllisyys- ja koulutusmahdollisuuksia sekä yhteisöllisyyttä luovia aktiviteetteja, jotka edistävät ihmisten hyvinvointia ja terveyttä, lisäävät toimeentuloa sekä ehkäisevät syrjäytymistä. Aktiivisen toimintailmapiiirin luominen auttaa ylläpitämään ja korostamaan positiivista ja rikasta karjalaista kulttuuria, joka on yksi maakunnan tärkeistä vetovoimatekijöistä.

/ LIITTEET

Maakuntaohjelman valmisteluvaiheet

Etelä-Karjalan maakuntahallitus käynnisti ohjelmatyön marraskuussa 2016. Maakuntaohjelman laatimiseen on osallistunut noin kymmenen henkeä virkatyönään Etelä-Karjalan liitossa sekä lukuisa joukko Kaakkois-Suomen ELY-keskuksen asiantuntijoita. Valmisteluprosessi on pyritty toteuttamaan mahdollisimman avoimesti ja myös sosiaalista mediaa hyödyntäen. Vaikuttamismahdollisuuksia on tarjottu niin asukkaille kuin sidosryhmille. Valmisteluprosessissa mukana olleet tahot on lueteltu liitteessä kaksi.

Osallistumis- ja arviointisuunnitelma oli nähtävillä joulukuussa 2016–tammikuussa 2017. Maakunta-ohjelmaan liittyvää tulevaisuustyötä toteutettiin alkuvuonna 2017 yhdessä maakuntastrategian tulevaisuustarkastelun kanssa. Se käynnistettiin tammikuussa 2017 **luottamushenkilöseminaarilla**. Osana tulevaisuustyötä toteutettiin helmikuussa **sähköiset kyselyt sidosryhmille ja asukkaille sekä elinvoimaseminaari**. Kyselyissä ja seminaarin työryhmätyöskentelyssä haettiin maakunnan tulevaisuuden näkymää ja kehittämisen suuntaa. Asukaskyselyyn vastasi 262 eteläkarjalaista ja sidosryhmäkyselyyn 66 sidosryhmien edustajaa.

Samaan aikaan oli valjastettu uutena työmuotona käyttöön niin sanottu **viisasten kerho eli kymmenen hengen asiantuntijapaneeli**, johon kutsuttiin eteläkarjalaisia ja maakunnan ulkopuolisia oman alansa asiantuntijoita. He saivat käyttöönsä maakunnan tilaa luotaavat ennakkomateriaalit, joihin he mahdollisuuksien mukaan perehtyivät sekä sen jälkeen antoivat osaamiseensa perustuen oman panoksensa Etelä-Karjalan tulevaisuustyölle. Viisasten kerhon jäseniä olivat Timo Aro, Sirpa Asko-Seljavaara, Ossi Fonselius, Sonja Heikkilä, Helena Kahiluoto, Kimmo Kohvakka, Kristiina Korjonen-Kuusipuro, Jarmo Partanen, Anssi Vanjoki ja Juha Väättänen.

Osa viisasten kerholaisista sparrasi huhtikuussa maakuntauudistukseen liittyvästä tulevaisuustyöstä vastuussa ollutta **tulevaisuustyöryhmää**, jossa olivat edustettuna tulevan maakunnan muodostajatahot. Tulevaisuusryhmän työskentelyn tuloksena valmistuivat Etelä-Karjalan tulevaisuuden skenaariot.

Maakuntavaltuusto, maakunnan yhteistyöryhmä ja maakuntahallitus kokoontuivat maakuntaohjelman äärelle työpajaan maaliskuussa 2017, jolloin keskityttiin vision ja maakuntaohjelman kärkevalintojen työstämiseen. Kevään 2017 aikana maakuntaohjelman valmisteluun **osallistettiin lapset** (Kaukaan koulun ensimmäisten luokkien piirustukset perehdytystilaisuuksineen) **ja nuoret** (valokuva- ja videoklippikeruu perehdytystilaisuuksineen Kimpisen koululla sekä maaseudun nuorten ja korkeakouluopiskelijoiden työryhmät).

Kasvupalvelujen tulevaisuutta työstettiin omassa **sidosryhmätilaisuudessa**. Lisäksi maakuntaohjelmaa pidettiin esillä ja sen teemoja työstettiin **olemassa olevissa maakunnallisissa ja kuntakohtaisissa työryhmissä ja eri alan toimijoiden kanssa käydyissä keskusteluissa**. Loppukeväästä kunnille ja hanketoimijoille tehtiin vielä kysely, jossa syvennettiin maakuntaohjelman kärkevalintoja ja niihin liittyviä tavoitteita. Siihen saatiin 18 vastausta. **Uusi maakuntavaltuusto** kokoontui maakuntaohjelman äärelle elokuussa 2017. Maakuntaohjelman vaikutusten arviointia ohjannut **SOVA-ryhmä** kokoontui maakuntaohjelmaprosessin aikana kolme kertaa.

Ohjelmaa on valmisteluvaiheessa käsitelty seuraavasti:

Etelä-Karjalan MYRS:ssä 23.3.2017, 21.9.2017 ja 3.11.2017

Etelä-Karjalan MYR:ssä 2.10.2017 ja 13.11.2017

Maakuntahallituksessa 8.11.2016, 30.11.2017, 25.9.2017 ja 20.11.2017

Lisäksi maakuntaohjelmaa on sen valmistelun ja nähtävilläolon (2.–31.10.2017) aikana esitelty muun muassa muun muassa Kaakkois-Suomen ELY-keskuksen johdolle, Imatran ja Lappeenrannan kaupunginhallituksille, Saimaan ammattikorkeakoulun johdolle sekä Lappeenrannan–Imatran-kaupunkiseudun työvaliokunnalle. Maakuntaohjelmaluonnoksesta ja ympäristöselostuksesta pyydettiin lausuntoja nähtävilläoloaikana 150 eri toimijalta. Lausuntoja saatiin 45. Ne otettiin huomioon luonnoksessa, joka käsiteltiin maakuntahallituksessa 20.11.2017. Maakuntavaltuusto hyväksyi maakuntaohjelman 18.12.2017.

Maakuntaohjelman valmisteluun osallistuneet

Luettelossa on lueteltu nimettävissä olevat tahot. Lisäksi maakuntaohjelman valmisteluun liittyviä kyselyjä ja lausuntopyyntö on lähetetty varsin laajalle joukolla muita toimijoita, joilla on ollut siten mahdollisuus tutustua ja osallistua ohjelmaproessiin niin halutessaan.

Akava ry
Aro, Timo
Asko-Seljavaara, Sirpa
Elinkeinoelämän keskusliitto EK
Etelä-Karjalan kansalaisopisto
Etelä-Karjalan kauppakamari
Etelä-Karjalan kesäyliopisto
Etelä-Karjalan koulutuskuntayhtymä
Etelä-Karjalan Kylät ry
Etelä-Karjalan Kärki-Leader ry
Etelä-Karjalan lastenkulttuurikeskus Metku
Etelä-Karjalan Liikunta ja Urheilu ry
Etelä-Karjalan liiton kulttuuriyöryhmä
Etelä-Karjalan Martat ry
Etelä-Karjalan matkailustrategian seurantaryhmä
Etelä-Karjalan Muisti ry
Etelä-Karjalan pelastuslaitos
Etelä-Karjalan sosiaali- ja terveystyöryhmä
Etelä-Karjalan virkistysaluekeskus
Etelä-Karjalan yhdistykset ry
Etelä-Karjalan Yrittäjät ry
Etelä-Saimaan 4H-yhdistys ry
Etelä-Savon maakuntaliitto
Etelä-Suomen aluehallintovirasto
Fonselius, Ossi
Heikintalo – Lappeenrannan klubitiloja ry
Heikkilä, Sonja
Humanistinen ammattikorkeakoulu
Hämeen ELY-keskus
Imatran kaupunki
Imatran kaupunkikeskustat Imitsi ry
Imatran nuorisovaltuusto
Imatran Seudun Kehitysyhtiö Oy
Imatran seudun ympäristötoimi
Imatran seututyövaliokunta
Intopajat ry
Joutsenon kotiseutuyhdistys ry
Joutsenon Opisto
Kaakkois-Suomen elinkeino-, liikenne- ja ympäristökeskus
Kaakkois-Suomen rajavartiosto
Kaakkois-Suomen sosiaalialan osaamiskeskus SOCOM Oy
Kaakon taide
Kahiluoto, Helena
Kanta-Imatra Seura ry
Kaukaan koulu, Lappeenranta
Kimpisen lukio, Lappeenranta
Kirkkopalvelut/Seurakuntaopisto, Jaakkiman kampus
Kohvakka, Kimmo
Korjonen-Kuusipuro, Kristiina
Lappeenrannan kaupungin asukas- ja alueneuvosto
Lappeenrannan kaupungin vammaisneuvosto
Lappeenrannan kaupungin vanhusneuvosto
Lappeenrannan kaupunki
Lappeenrannan kaupunkikeskusta LAKES ry

Lappeenrannan Kilta ry
Lappeenrannan lentoasema Oy
Lappeenrannan nuorisovaltuusto
Lappeenrannan seudun ympäristötoimi
Lappeenrannan teknillinen yliopisto
Lappeenrannan Teknillisen Korkeakoulun Ylioppilaskunta
Lappeenranta-Imatra-kaupunkiseutu
Laptuote-säätiö sr
Lauritsala-seura ry
Leader Länsi-Saimaa
Lemin Kotiseutuyhdistys ry
Lemin kunta
Liikenne- ja viestintäministeriö
Luumäen kunta
Maasotakoulu
Metsänhoitoyhdistys Etelä-Karjala ry
MTK Kaakkois-Suomi
MTK metsälinja/Kaakkois-Suomi
Museovirasto
Parikkalan Eläkkeensaajat ry
Parikkalan kunta
Partanen, Jarmo
Pien-Saimaan suojeluyhdistys ry
Pro Agria Etelä-Suomi ry
Päijät-Hämeen liitto
Raija ja Ossi Tuuliaisien säätiö sr
Rakennusteollisuus RT ry
Rautjärven kunta
Ruokolahden kunta
Ruokolahden vanhusneuvosto
Saimaan ammattikorkeakoulu
Saimaan ammattikorkeakoulun opiskelijakunta
Saimaan ammattiopisto Sampo
Saimaan talous ja tieto Oy
SAK ry
Savitaipaleen kunta
STTK ry
Suomen Kipu ry
Suomen Luonnonsuojeluliitto Etelä-Karjala ry
Suomen metsäkeskus, kaakkoinen palvelualue
Suomi-Venäjä-seura, Lappeenrannan osasto
Taipalsaaren kunta
Taipalsaaren nuorisovaltuusto
Taipalsaaren saaristoasiain toimikunta
Taiteen edistämiskeskus, Kaakkois-Suomen ja
Hämeen toimipiste
Taito Etelä-Suomi ry
Tulli
Työn Vuoksi ry
Vanjoki, Anssi
Wirma Lappeenranta
Vuoksen 4H-yhdistys ry
Väättänen, Juha

Etelä-Karjalan tulevaisuusskenaariot

Korkean osaamisen eKarjalassa työllisyys sekä väestön ja yritysten määrät elpyvät nousu-uralle. Vienti ja bruttokansantuote kasvavat, koulutustaso nousee ja joustavasti työelämän tarpeita mukaileva koulutus-tarjonta lisääntyy. Kokeilujen kautta syntyy teknisiä ja palveluinnovaatioita. Teknologinen kehitys on laaja-alaista ja poikkitieteellisyys tuottaa uudenlaisia ratkaisuja niin arjen helpottamiseksi kuin maailman ki-perien ongelmien ratkaisemiseksi. Osallisuus ja työpaikat kuuluvat edelläkävijöille.

Korkean osaamisen eKarjala

Kirkkaat ja selkeät strategiset valinnat		
MUUTOSVOIMIA		
• Resurssiniukkuus • Ilmastonmuutoksen voimistuvat vaikutukset • Globaalit markkinat ja Suomen vahvistuva kilpailukyky • Alustatalous		
Terävät TKI-kärjet ja osaaminen	Uutta liiketoimintaa ja kasvua nousevista talouksista	Teknologia ja älykkäät ratkaisut
Vahva yliopistokonserni	Maakunnan kansainvälisyys ei perustu ainoastaan Venäjään	Uudistuva metsäteollisuus ja innovaatiot (mm. biotalous)
Kehittynyt infrastruktuuri	Työtä löytyy kotimaisille ja ulkomaisille osaajille	Arvomaailman muutos kuluttamisessa työssä ja yrittäjyydessä

Palvelujen eKarjalassa voimavara on ihmisissä ja heidän välisessään kanssakäymisessä. Yhteisöllisyys on vahva voima, johon palvelukehitys, kulttuuri ja turvallisuus, liikkuminen ja omistaminenkin nojaavat. Teollisuuden automatisoituminen vähensi merkittävästi työpaikkoja ja kansallinen yliopistoreformi on keskittänyt yliopistotason tutkimuksen ja koulutuksen Etelä-Karjalasta isompiin maakuntiin. Tulonmuodostus on pientä. Maakunnassa on jouduttu opettelemaan entistä enemmän palvelujen myymistä hyödyntäen karjalaista palvelumuotoilua ja kulttuuria.

Palvelujen eKarjala

Voimavara ihmisissä		
MUUTOSVOIMIA		
• Euroalueen heikkous ja rajat ylittävän kanssakäymisen väheneminen • Teknologia ja robotisaatio vähentävät työvoiman tarvetta • Osaamis- ja rahoituspääomien keskittymiskehitys • Elinvoimaa ylläpitävät paikalliset yhteisöt ja vahva identiteetti		
Lähiyhteisöjen ja 3. sektorin merkitys kasvaa	Sisäänpäinkääntyneisyys	Yliopistotason opetus ja tutkimus loppuvat maakunnasta
Uusi yritystoiminta keskittyy mikroyrityksiin	Puunsaanti Venäjältä vaikeutuu	Teknologia ja automaatio tuovat rajattuja työmahdollisuuksia
Arvonlisäys perustuu palvelujen tuotantoon	Suurten teollisuusyritysten merkitys vähentynyt kriittisesti	Hiipuva talous, veropohja ja väkiluku

Sinnittelevässä eKarjalassa vapaa-ajan asuntojen määrä ja matkailutalous voivat kasvaa. Muutosten pyörteissä ajalehtien otamme sen, mitä meille annetaan. Strategiset valinnat ja yhteinen visio puuttuvat eikä erityisosaamisemme kehity. Monet asiat ovat silti perusteiltaan hyvin. Ilman strategiaa maakuntaa ei ole vuonna 2030, seuraa yhdistyminen naapurimaakuntien kanssa. Yliopistokonserni on sekin yhdistynyt osaksi suurempaa kokonaisuutta.

Sinnittelevä eKarjala

Tehokkuutta nykyisiin toimintatapoihin

MUUTOSVOIMIA

- Uudistumiskyky Suomessa ja Euroopassa heikko
- Yksilö korostuu yhteisen edun kustannuksella
- Toimitaan perinteiseen tapaan - ei tehdä valintoja

Alueen erityisosaamista ei kehitetä, kehitys yksilölähtöistä

Heikko talouskasvu, heikko yleinen investointitaso

Nykyinen elinkeinorakenne kannattelee aluetaloutta

Perustutkintoja tarjoava yliopistokokonaisuus

Kansainvälisyys nojaa pitkälti Venäjään

Hiipivä polarisaatio - lisääntyvää osattomuutta ei tiedosteta

Julkista sektoria kavennetaan

Aluetalouden vahva ulkoinen riippuvuus

Lomareservaattikehitys tukee myös maaseutua

ETELÄ- KARJALAN LIITTO

Etelä-Karjalan liitto on aluekehitysviranomainen, joka vastaa Etelä-Karjalan maakunnan yleisestä kehittämisestä. Liitto on yhdeksän kunnan muodostama kuntayhtymä. Se toimii maakunnan ja sen asukkaiden, elinolojen, elinkeinoelämän, kulttuurin sekä ympäristön kehittäjänä ja edunvalvojana.

Kannen kuva: Mikko Nikkinen

Tekstisivujen kuvat sivuttain:

Mikko Nikkinen s. 14 (alinna), s. 19 (keskellä vasemmalla), s. 32 (ylhällä ja keskellä vasemmalla)

Juha Pietiläinen s. 14 (ylinnä), s. 19 (keskellä oikealla), s. 29 (keskellä)

Etelä-Karjalan liitto s. 3, s. 19 (alinna), s. 22 (ylinnä), s. 29 (ylinnä, alinna vasemmalla ja oikealla), s. 32 (keskellä oikealla ja alinna)

EU-komissio s. 22 (keskellä)

Teemu Leinonen, LUT s. 19 (ylinnä), s. 22 (alinna)

Taitto: Kuviopaja Oy / Paino: Kopio Niini Oy, 2018

ISBN 978-952-9560-48-6 (nid.)

ISBN 978-952-9560-49-3 (pdf)